

Bruken av lokativ 2 ved hankjønnord i russisk

Anita Melsbøe

Mastergradsoppgave i russisk språk

Institutt for språkvitenskap

Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning

Universitetet i Tromsø

Våren 2010

Først og fremst vil jeg takke min veileder Tore Nettet for hans imponerende innsats, og ikke minst utholdenhet, med å hjelpe meg med denne oppgaven.

Innhold

Kapittel 1: Innledning	5
1.1 Problemstillinger	5
1.2 Hypoteser	6
1.3 Materiale og metode	7
1.4 Hovedresultater	9
Kapittel 2: Lokativ 2	12
2.1 Hva er det?	12
2.2 Hvordan oppstod det?	13
2.3 Gjennomgang av faglitteratur	13
Kapittel 3: Hvilke ord får lokativ 2?	17
3.1 Oversikt over materialet	17
3.2 Lokativ 2 i faste uttrykk vs. i fri bruk	20
3.2.1 Ord med 0-10% L2	20
3.2.2 Oppsummering ord med 0-10% L2	24
3.2.3 Ord med 10-89% L2	24
3.2.4 Oppsummering ord med 10-89% L2	30
3.2.5 Ord med 90-99% L2	30
3.2.6 Oppsummering av resultater for faste uttrykk	31
3.3 Romlig vs. ikke-romlig betydning	31
3.3.1 Ord med 0-10% L2	32
3.3.2 Ord med 10-89% L2	33
3.3.3 Oppsummering ord med 10-89% L2.....	38
3.3.4 Ord med 90-99% L2	38
3.3.5 Oppsummering av resultater for romlig vs. ikke-romlig bruk	45
3.4 To typer variasjon	46
3.4.1 Oppsummering for ord med forskjellig variasjon	55
3.5 Tid – fremgang eller tilbakegang for lokativ 2?	57
3.5.1 Oppsummering av resultater for tid – fremgang eller tilbakegang?	62
3.6 Hvilken av beskrivelsene er mest presis?.....	62

3.6.1 Ord med obligatorisk L2	63
3.6.2 Ord med valgfri L2	67
3.7 Oppsummering	73
3.8 Konklusjon	75
Kapittel 4: Har avstanden mellom preposisjon og substantiv noe å si?.....	78
4.1 Analyse	78
4.2 Tabell	79
4.3 Diskusjon av resultatene	80
4.3.1 Ordene som oppførte seg som forventet	80
4.3.2 Ord som har omtrent lik prosent med og uten attributt	81
4.3.3 Ordene som ikke oppførte seg som forventet	82
4.4 Spiller frekvensen noen avgjørende rolle?	85
4.5 Konklusjon	86
Kapittel 5: Konklusjon	87
5.1 Implikasjoner for videre forskning	88
Litteraturliste	90

Kapittel 1: Innledning

Målet med denne oppgaven er å klargjøre bruken av lokativ 2 ved hankjønnsord. Når jeg forteller folk at jeg studerer russisk, spør de meg som regel med en gang om hvor mange kasus det russiske språket har. Da er det fristende å svare seks, for enkelhets skyld, men det er ikke den hele og fulle sannheten. Vi har jo genitiv 2 og lokativ 2 også. Men de er ikke fullverdige kasus og får dermed ikke like stor oppmerksomhet som de andre.

En russiskstudents første møte med lokativ 2 er som regel veldig snever. I de fleste lærebøker i russisk finner man lokativ 2 omhandlet som et lite aber til ”vanlig” lokativ; den opptrer kun ved preposisjonene в og на og kun ved romlig betydning. Deretter følger en kort oppramsing av noen ord som får endelsen –y i lokativ i stedet for –e. Kort og godt. Hvor mange ord den enkelte lærebok tar med, varierer sterkt. *Russisk grammatik* av Annie Christensen (2000:23) nevner 18 ord, *The New Penguin Russian Course* (Brown:1996:49) har med 5 ord, mens Terje Mathiassen nevner 57 ord i sin russiske grammatikk (Mathiassen 1996:29). Etter hvert som en leser og hører mer russisk, vil en oppdage at lokativ 2 brukes ved relativt få, men frekvente ord. Derfor kan det være greit å lære seg bruken av dem, ettersom å forsøke å unngå bruken av disse ordene vil by på store problemer.

Etter å ha undersøkt en rekke grammatikker ser det ut til at det hersker en del uenighet rundt hvilke ord som får lokativ 2. Derfor skal jeg undersøke i Det russiske nasjonalkorpus¹ hvilke ord som faktisk får lokativ 2. I kapittel 1 skal jeg klargjøre problemstillingene (1.1) og hypotesene (1.2), samt beskrive materiale og metode (1.3) og hovedresultatene (1.4).

1.1 Problemstillinger

Hovedproblemstillingen i denne oppgaven er:

- a) Under hvilke forutsetninger brukes lokativ 2 (L2) av hankjønnsord i 1. deklinasjon?
- b) Stemmer faktisk språkbruk overens med det som står i grammatikker og annen faglitteratur?

Noen mer spesifikke problemstillinger som presiserer a ovenfor, er:

---

¹ Det russiske nasjonalkorpus er tilgjengelig på <http://www.ruscorpora.ru/>.

- a) Har faste uttrykk noen innvirkning på valget av lokativform?
- b) Spiller det noen rolle om substantivet brukes i ”overført” betydning?
- c) Spiller substantivets betydning noen rolle for valg av lokativform ved substantiv med flere betydninger?
- d) Har L2 hatt fremgang eller tilbakegang etter 1950? Hvis/hvis ikke, har substantivets form og betydning noen innvirkning?
- e) Har avstanden mellom preposisjon og substantiv noe å si for valg av lokativform?

1.2 Hypoteser

Ut i fra problemstillingene har jeg laget følgende hypoteser:

- a) På norsk ser vi at ord kan opptre annerledes i faste uttrykk enn i fri bruk, som f.eks. ’å gå mann av huse’ og ’å stille til veggs’ hvor de gamle kasusformene har blitt bevart i noen få stivnede uttrykk. Derfor er det nærliggende å tro at ved enkelte substantiv vil vi finne flere tilfeller av L2 i faste uttrykk enn i fri bruk. Andre ganger vil man kunne tenke seg at den ”gamle” L1-formen henger igjen i et fast uttrykk, kanskje fordi uttrykket ble til i tiden før den ”nye” betydningen til L2 hadde fått utviklet seg. Hypotesen blir da at valg av lokativform vil variere mellom faste uttrykk og fri bruk.
- b) Som vi skal se, enes de fleste grammatikker om at L2s hovedbruksområde er ved romlig betydning. For å avklare hvorfor jeg får mange treff med L1, må jeg undersøke om bruken i L1 er romlig eller ikke-romlig, dvs. om ordet er brukt i ”overført” betydning. Hypotesen blir da at dersom et ord som får L2 ved romlig betydning, opptrer i L1, har vi med ”overført” betydning å gjøre.
- c) Noen ord som får L2, har flere ulike betydninger, og min hypotese er at dette får betydning for bruken av L2. Jeg skal skille mellom ”uekte” og ”ekte variasjon”. Uekte variasjon er når enkelte betydninger alltid har L2, mens andre aldri har L2. Ekte variasjon har vi når både L1 og L2 forekommer for en og samme betydning.
- d) L2 er en ikke-produktiv kasus, dvs. at ingen nye ord får L2. I tillegg hevder mange forskere at bruken av L2 sakte men sikkert reduseres. Dette virker som en naturlig utvikling, da det ikke er uvanlig at slike grammatiske levninger fra fortiden som har en begrenset bruk i språket, ofte svinner hen som et offer for en forenkling av språket. Min hypotese er at dette spesielt vil gjelde ordene som har en avvikende form, altså substantiv med flere enn én stavelse, substantiv med bløt konsonant til slutt i stammen og substantiv som ikke tilhører

trykkmønster c. Videre antar jeg at substantiv som betegner beholdere, rom og overflater vil ha større sjans for å beholde L2 enn substantiv som betegner situasjoner, objekter og stoff.

e) Det hersker stor enighet blant forskerne om at sjansen for L2 minsker ved nærvær av attributt. Hypotesen blir da at L2-prosentsen vil være høy ved fravær av attributt, og lav ved nærvær av attributt.

1.3 Materiale og metode

Først og fremst har jeg konsultert noen større grammatikker for å se hva som sies om bruken av L2. Videre har jeg lest noen artikler som har tatt for seg emnet mer detaljert. Flest eksempler på ord som får lokativ 2 fant jeg i Plungjans artikkel К семантике русского локатива (второго предложного падежа) (2002), Švedovas *Русская Грамматика* (1980:488-489) og Isačenko's *Грамматический Строй Русского Языка в Сопоставлении с Словацким* (2003[1965]:120-123). Terje Mathiassen har også med en del ord i *Russisk grammatikk* (1996:29), men han gir ingen utfyllende liste, men nevner noen av de samme som Isačenko. Materialet som denne oppgaven bygger på, er de ordene som Švedova, Plungjan og Isačenko skriver får L2, enten obligatorisk eller fakultativt. Materialet kan organiseres slik:

Obligatoriske:

- i) **Alle (44)** ад бал берег бой бок борт бред быт верх воз глаз год зад лёд лес лоб луг мел мозг низ нос пар плен пол полк порт пост² пот пруд пух пыл рай ров рот сад сук ток³ тыл хмель цвет чад шкаф Дон Крым
- ii) **S+I (1)** уголок
- iii) **I+P (16)** гроб дым мех мед мост мох отпуск пир снег сок стог таз угол хлев цех час
- iv) **S+P (21)** аэропорт бор вал ветер горб долг жар Клин кол кон мол паз пах перёд плац плот род скит строй торг яр
- v) **S (11)** бережок бочок вольт круг мир мысок под рант след форт шриффт
- vi) **I (2)** жир шаг

---

² Švedova: begge betydningene har obligatorisk L2. Plungjan: "vaktpost" har obligatorisk L2, "faste" har valgfri. Isačenko: presiserer ikke hva slags пост han mener har obligatorisk L2.

³ Švedova og Plungjan: begge betydningene til ток har obligatorisk L2. Isačenko: presiserer ikke hvilken ток han mener har obligatorisk L2.

- vii) **P (16)** баз бег газ зоб клей край крюк лад мыс повод рой смотр спирт тиф
холод шёлк

Fakultative:

- i) **Alle (11)** век вес вид дуб дух корень лёт ряд терем ход чай
ii) **S+I (10)** дом зоб клей край крюк лад пай рой свет холод
iii) **I+P (2)** круг мир
iv) **S+P (14)** гной грунт день жир корм лог плав скак слой суп счёт чан шаг шлях
v) **S (21)** ворот газ гроб дым мед мех мох мыс отпуск пир снег спирт стог сыр
тиф хмель хор цех час шёлк юр
vi) **I (17)** бег бережок бор вал ветер долг квас куст лен остров перёд плац повод
полог род смех торг
vii) **P (5)** пост 'faste' рант след форт штифт

Švedova nevner 133 ord, Plungjan 129 og Isačenko 103. Švedova og Plungjan ser ut til å være de som enes om flest (21 obligatoriske og 14 valgfrie) i tillegg til de 44 obligatoriske og 11 valgfrie ordene som alle enes om. Noen ord blir kun nevnt av en av dem. Švedova er den eneste som hevder at бочок, вольт, мысок, под og шрифт har obligatorisk L2, og ворот, сыр, хор og юр har fakultativ L2-endelse. Isačenko er den eneste som nevner at шаг har obligatorisk L2-endelse, og at квас, куст, лен, остров, полог og смех har fakultativ L2-endelse. Plungjan er den eneste som nevner at баз og смотр har obligatorisk L2-endelse. Til sammen består materialet mitt av 151 ord som alle er listet opp ovenfor.

For å undersøke om russere bruker L2 i samsvar med hva faglitteraturen hevder, har jeg søkt på ord som opptrer i L2 i Национальный Корпус Русского Языка på internettsiden <http://www.ruscorpora.ru> som inneholder mer enn 150 millioner ord. Her har jeg søkt i hovedkorpuset og kopiert alle resultatene over i word-dokumenter. Søkene ble utført i perioden høsten 2008 - våren 2009. Hovedkorpuset består først og fremst av originale prosatekster, eldre så vel som moderne (fra midten av 1700-tallet og frem til i dag), i tillegg til russiske samtaler. Sistnevnte består av transkriberte samtaler, intervju i radio og tv, sportskommentarer, replikker fra filmer etc.

1.4 Hovedresultater

I kapittel 3 vil jeg undersøke hvilke ord det er som får L2. En del ord får få treff i L2, noe som indikerer at ordene ikke er så obligatoriske som grammatikkene hevder. Av de 151 ordene får 9 ord 100%, 113 ord får mellom 0-99%, 10 ord får 0% L2 og 14 ord får ikke mange nok treff. I tillegg kommer 5 ord som får nok treff, men som det ikke viste seg hensiktsmessig å regne ut L2-prosent for, da valg av lokativ avhenger av bruken, eller der ordet kan ha ulike betydninger.

I 3.2 vil jeg vise at faste uttrykk spiller en rolle mht. å forklare bruken av lokativform. I gruppa med lav L2% (0-10%) viser det seg f.eks. at *вес, ворот, день, дух* og *счёт* kun får L2 i faste uttrykk. I gruppa med middels L2% (10-89%) er det flere ord som forekommer i faste uttrykk i L1. Altså er det viktig å skille mellom faste uttrykk og fri bruk for å få et klart bilde av hvilke ord som får obligatorisk L2.

I 3.3 skal jeg undersøke om romlig betydning påvirker valget mellom L1 og L2. Vi skal se at for en rekke ord med middels eller høy L2-prosent, er L2-prosenten høyere ved romlig betydning. Det er dermed klart at romlig betydning fremmer bruken av L2.

I 3.4 ser jeg på ord som har to typer variasjon. De med "uekte" variasjon har obligatorisk L2 i én betydning, og obligatorisk L1 i en annen betydning. De med "ekte" variasjon bruker begge kasusene i én og samme betydning. Det viser seg at *век, лес, смотр* og *строй* har skarpest betydningsskille i L1 og L2, og dermed "uekte" variasjon. I tillegg kommer ordene *род, край* og *круг*. Resten av ordene viser seg å ha "ekte" variasjon, dvs. *мыс, ряд, свет* og *час* hvor valg av lokativ avhenger av om det kommer et genitivsattributt etter ordet eller ikke. I tillegg til disse skal vi se på ordene *бег, ход, газ, мозг, бой, гроб* og *мир* som også har "ekte" variasjon. Altså er dette ord som opptrer ulikt alt etter sammenhengen og betydningen de brukes i. Å påstå at de har obligatorisk L2 blir derfor feil, og de er heller ikke valgfrie i ordets rette forstand, ettersom det viser seg å være et fastlagt mønster for når de får L1, og når de får L2.

I 3.5 vil jeg se nærmere på hvilke ord som har fremgang, og hvilke som har tilbakegang, etter 1950. Først og fremst skal vi se at det ikke er uvanlig at ord får mer L2 for tida etter 1950. Jeg finner 67 ord der L2% stiger i tiden etter 1950. Ikke uventet har gruppen med ord som steg til 100% flest ord som betegner rom, beholder og overflate. Det tyder på at ord med typisk

romlig betydning har fremgang. I tillegg har mange ord trykkmønster b eller c, men da jeg finner mange eksempler med disse trykkmønstrene også blant ordene som synker etter 1950, tyder det på at trykkmønster ikke spiller noen avgjørende rolle.

I tillegg skal vi se at avvikende form ikke har noen innvirkning på bruken etter 1950, snarere tvert i mot, da jeg finner flest ord med avvikende form i gruppen med ord som steg etter 1950. Med andre ord er det vanskelig å se noe klart mønster for hvorfor noen ord får mindre L2 etter 1950 og noen flere. Resultatene mine tydet på at form ikke spiller noen avgjørende rolle, mens vi kanskje har en indikasjon på at betydning har en viss effekt.

I 3.6 skal jeg forsøke, vha. korpusresultatene og resultatene av undersøkelsene i 3.2-3.5 å avgjøre hvilket av de tre verkene (Plungjans artikkel *К семантике русского локатива (второго предложного падежа)* (2002), Švedovas *Русская Грамматика* (1980:488-489) og Isačenkos *Грамматический Строй Русского Языка в Сопоставлении с Словацким* (2003[1965]:120-123) som er mest presist i sin beskrivelse av hvilke ord som får L2. Først ser jeg på ordene som hevdes å ha obligatorisk L2. De tre forfatterne er ganske samkjørte i sine beskrivelser, men Isačenko treffer best, da 81,5% av ordene han nevner, faktisk viser seg å ha obligatorisk L2-endelse. De to andre følger hakk i hæl, men Plungjan kommer dårligst ut av de tre, med 76% rette. De tre verkene viser seg å være forholdsvis presise, men etter å ha blitt sammenlignet med korpus kan jeg slå fast at de ikke er helt i overensstemmelse med faktisk språkbruk.

Når det gjelder de valgfrie ordene, kommer de tre forfatterne litt dårligere ut. Plungjan var den eneste som så vidt kommer over 50% rette for ord som har valgfri L2, eller der L2 brukes i enkelte tilfeller. Her må vi ta høyde for at valgfrie ord er vanskeligere å sammenligne, da de tre forfatterne har ulik praksis når det gjelder beskrivelsene av hvilke ord som er valgfri.

I kapittel 4 ser jeg nærmere på de ordene som jeg har funnet ut at har valgfri lokativform, og forsøker å finne ut om avstanden mellom preposisjon og substantiv har noe å si for valg av lokativform. Jeg klarer dessverre ikke å finne noen klare sammenhenger mellom fravær/nærvær av attributt og L2%. Av de 17 ordene jeg undersøker, er det kun 7 som oppfører seg slik jeg hadde forventet mht. hypotesen om at L2-prosenten skulle bli høyere ved fravær av attributt, og lavere ved nærvær av attributt. Jeg prøver å eliminere noen faktorer som kan tenkes å ”overstyre” effekten av attributt, uten at det gir noen tydelige resultater.

Dog viser undersøkelsen at vi kan forvente mer L2 ved faste uttrykk, da slike kombinasjoner av attributt og substantiv som forekommer ofte nesten blir å oppfatte som ett ord. I tillegg viser det seg - stikk i strid med mine forventninger - at ord med lav frekvens opptrer oftere som forventet enn ord med høy frekvens.

Kapittel 2: Lokativ 2

2.1 Hva er det?

Det russiske kasussystem kan sies å ha seks kasus: nominativ, akkusativ, dativ, genitiv, instrumentalis og lokativ. Enkelte forskere hevder imidlertid at russisk har to kasus til, genitiv 2 og lokativ 2. Jakobson er en av dem som hevder at lokativ kan splittes i to separate kasus (Jakobson 1936:91). Men ettersom deres bruksområde er litt mer begrenset, velger noen å kalle dem for ”underkasus” (Brown 2007:73). Særegne lokativ 2-former forekommer hos en begrenset gruppe ord, vi finner dem hos ca. 20 hunkjønnsord og ca. 120 hankjønnsord (Plungjan 2002:231). Jeg vil som nevnt kun se på hankjønnsordene. Det er fordi forskjellen mellom lokativ 1 og 2 hos hunkjønn kun kommer til uttrykk gjennom trykkplasseringa, og dermed blir det vanskelig å vite hvilke man har med å gjøre når man søker i korpus.

De ca. 120 hankjønnsordene som opptrer med L2, tilhører 1. deklinasjon. De ender på hard konsonant (med noen få unntak), og de fleste er enstavelsesord, eller de har opprinnelig vært det. Eksempler på dette er бeпer som før het *бepгъ, og som pga. pleofoni fikk en ekstra stavelse. Mesteparten har stammetrykk i entall, og endetrykk i flertall. Som vi har sett er det slik at for noen av ordene er y-endelsen obligatorisk, og for andre er den fakultativ (valgfri).

L2 har begrensede bruksområder. For det første forekommer det bare ved preposisjonene в og на. I tillegg er det ofte blitt hevdet at L2 er vanligst ved romlig betydning, som vi ser illustrert i eksemplet ”чего-то ищут в снеге”/”чего-то ищут в снегу”. Den eneste forskjellen mellom disse to setningene er valg av lokativendelse. Begge oversettes med ”De leter etter noe i snøen” (Jakobson 1984:125). Den første setningen kunne vært sagt om noen som diskuterte Puškins ”Stormen” og lette etter symboler i snøen. Den andre kan bare brukes om noen som faktisk er ute og leter etter noe (et objekt) i snøen (Sullivan 1998:24 som refererer til Jakobson 1958:148). Andre ord som også får L2, er substantiv som betegner beholder/rom (шкаф, хлев), en overflate (торг, плац), et stoff eller en masse (пот, лёд), en samling mennesker eller ting (мир, ряд), og i tillegg noen ord som betegner handlinger, tilstander eller tidsperioder (бep, бред, год) (Švedova 1980:488). Ifølge Švedova er det ofte stilistiske eller semantiske avgrensninger i valget mellom –y og –e. Formen med –e har et mer boklig preg eller virker foreldet, mens formen på –y enten kan være en stilistisk nøytral form, eller kan gjøre språket mer muntlig.

2.2 Hvordan oppsto det?

Det historiske opphavet til L2 er godt kjent. I gammelrussisk hadde substantiv med o-stamme lokativendelsen -ѣ (som senere utviklet seg til -e), og substantiv med u-stamme hadde endelsen -y. På den tiden fantes det ikke noen egen L2 kasus, fordi de to bøyingsvariantene -ѣ og -y var bøyingsvarianter som ble brukt i de samme syntaktiske omgivelser. Begge ble brukt med preposisjonene при, въ, на, о og по. Så falt disse to stammeklassene sammen. Substantivene med u-stamme (som fikk -y) flyttet fra sin u-stammeklasse over til o-stammeklassen. Der overtok de o-stammelokativen som i entall endte på -e (tidligere -ѣ). Slik forsvant det gamle bøyingsparadigmet med lokativ entall som endte på -y. Men som vi vet, ble den gamle y-endelsen værende igjen hos en liten gruppe ord, men med en mer begrenset syntaktisk distribusjon, da den kun kan bli brukt med preposisjonene в og на og ikke med при eller о. Nå er det blitt slik at de samme ordene kan ha både -e og -y, men i ulik betydning. Dermed kan L1 og L2 regnes som ulike kasus.

Plungjan (2002:253) sammenligner dette fenomenet med når flo blir til fjære, og en ser at vannet blir liggende igjen i små groper i fjæra; på samme måte blir også en grammatisk kategori liggende igjen når den forsvinner fra språket, og da kun i de mest grunnleggende prototypiske kontekster, der hvor de blir mest brukt. Plungjan mener utviklingen av L2 foregikk på 15-1600-tallet, og at det nådde sitt høydepunkt 1700-tallet. Deretter skjedde det en innskrenkning i både dialekter og skriftspråket (Plungjan 2002:233-234). Janda (1996:343) daterer fenomenet litt annerledes. Ifølge henne nådde det høyden i det 14.-15. århundre, og har siden hatt en nedgang.

2.3 Gjennomgang av faglitteratur

Etter å ha lest om L2 i faglitteraturen, kom det straks frem at de ulike forfatterne ikke er helt samkjørte i sin behandling av L2. Det gjelder hvilke ord som har obligatorisk, og hvilke som har fakultativ L2, om diminutiver får eller ikke får L2, og om attributter hemmer bruken av L2 eller ikke.

I *Russisk grammatikk* (1996:28-30) skriver Terje Mathiassen at L2 alltid er betont, kun forekommer etter в og на, og at det er forbeholdt ”visse” maskuliner. Det er ca. 60 harde enstavelsesord som får L2 i moderne russisk. Han lister opp 57 eksempler. Videre hevder han at diminutiver ikke har L2. Han understreker også at selv om attributive ord nok har ”en viss

hemmende virkning” på bruken av L2, så er den ”veiledende regel” at de eksemplene han nevner, skal få L2 etter в og на anvendt i ”konkret betydning”, dvs. når det er snakk om noe man kan ta og føle på. Han henviser til Roman Jakobsons *Beiträge zur allgemeinen Kasuslehre* (1936) hvor betegnelsen ”beholder” blir brukt om L2s bruksområde for å skille abstrakt betydning (hvor vi bruker L1) fra den konkrete betydningen ”i”. Han peker også på (i likhet med Švedova) at e-endelsen har mer litterært preg, og u-endelsen mer talespråklig karakter. Til slutt legger han til at det finnes substantiv som har fakultativ L2, og at disse tilfellene er flere enn de han allerede har nevnt.

I *Русская Грамматика* (1980:488-489) deler Švedova opp ord som tar L2 i fire kategorier. Så ramser hun opp de mest frekvente lokativ 2-ordene. Videre får vi en liste på 33 ord som er valgfri, så en liste på 11 flerstavellesord (deriblant diminutiver), og videre noen faste uttrykk hvor L2 er obligatorisk. Men så går hun nærmere inn på ordene igjen for å redegjøre for den stilistiske forskjellen mellom de to kasusene, da ”vanlig” lokativ har et mer boklig eller foreldet preg over seg, mens L2 er mer nøytralt, eller har et muntlig preg. Dette virker litt forvirrende da hun her motsier seg selv, ettersom ord hun tidligere har hevdet har obligatorisk L2, plutselig blir omtalt som fakultative.

I boka *Грамматический Строй Русского Языка в Сопоставлении с Словацким* (1965(2003):120) forklarer Isačenko bruken av L2 myntet på slovakere og tsjekkere. Han lister opp en rekke ord som har obligatorisk L2 ved romlig betydning, uavhengig av om de har attributt eller ikke. Videre redegjør han for en rekke tilfeller der man kan tillate begge endelsene. F.eks. век som har tre ulike betydninger: liv, epoke og århundre. L2 brukes kun i ordets første betydning. I de to andre må vi ha vanlig lokativ. Slik fortsetter han med вид, край, круг, мир, ряд og строй. I en rekke tilfeller møter vi kun på lokativ 2-formene i bestemte forbindelser som fungerer nærmest som adverbialiseringer. I fri grammatisk bruk får de samme ordene vanlig lokativ.

I ”Peripheral functions and overdifferentiation: The russian second locative (2007)” ser Dunstan Brown på hvilke faktorer som gjorde at L2 utvikla seg og hvorfor denne kasusen ikke ble generalisert. Han kommer ikke med noen liste over hvilke ord som får L2, men ser på andre forhold rundt bruken av L2. Han hevder L2 har syntaktisk relevans ettersom den kan opptre med opptil flere modifierende adjektiv. Men disse adjektivene har ikke en egen lokativ 2-bøying, og derfor hevder han at L2 bare er en spesialisering av L1, og ikke utgjør

en egen kasus. Videre beskriver han fire karakteristikk for L2: monosyllabisk stamme, hard konsonantendelse, trykkmønster c og inanimata.

I ”К семантике русского локатива (”второго предложного” падежа) (2002) spør Plungjan hva som skiller ord med L2 fra andre ord. Han fremhever L2 sin betydning av fast lokasjon og sammenligner med dagestanske språk. Han kommer med en ganske utfyllende liste på over hundre ord (både med obligatorisk og fakultativ L2) som han organiserer i syv forskjellige grupper: Beholdere, rom, objekters form, overflater, objekter med funksjonell overflate, stoff, og situasjoner. Han diskuterer også bruken av preposisjonene в og на.

I den engelske oversettelsen av Roman Jakobsons artikler *Russian and Slavic grammar – studies 1931-1981* finner vi to artikler som omhandler L2, nemlig kapittel 6 ”Contribution to the general theory of case: General meanings of the russian cases” (1936) og kapittel 7 ”Morphological observations on slavic declension (the structure of Russian case forms)” (1958). I disse to artiklene argumenterer Roman Jakobson for at det er nødvendig å skille mellom to lokative kasus i moderne russisk grammatikk, og viser til følgende eksempler: вороны чего-то искали в снегу (L2), но корму в снегу (L2) не было ’kråkene lette etter noe i snøen, men i snøen var det ikke noe mat’ som han sammenligner med художники чего-то ищут в снеге (L1), но живописности в снеге (L1) нет ’kunstnere ser etter noe i snøen, men det er ikke noe pittoresk i snøen’ (Jakobson 1984:124-125).

Videre skriver han at dersom man ikke har å gjøre med en beholder av et eller annet objekt, men derimot har å gjøre med et objekt med klare egenskaper, får vi L1, jf.: Сколько красоты в лесу (L2) ’hvor mye skjønnhet der er i skogen’, med сколько красоты в лесе (L1) ’hvor mye skjønnhet det er i en skog’ (Jakobson 1984:93). Her påpeker han nødvendigheten av å skille mellom L1 og L2, selv om de opptrer i nøyaktig samme kontekst, fordi de faktisk gir ulik betydning. Dersom tingen som beholdes av beholderen er tilfeldig, og det er beholderen som har hovedfokuset, kan vi heller ikke få L2, jf.: на пруду (L2) бабы бельё полощут ’damene vasker klær i dammen’, med на пруде (L1) ряска ’på dammen er det andemat’. Det samme gjelder она появилась в шелку (L2) ’hun viste seg i silke’ sammenlignet med в шёлке (L1) появилась моль ’det viste seg å være møll i silken’.

I tillegg sier han at dersom typen av beholdning er uvanlig for referenten, og vi aner at referenten har en viss verdi selv, får vi L1: В лесу (L2) лежит туман ’i skogen ligger det

tåke' на лесе (L1) лежит туман 'over skogen ligger det tåke', в гробу мертвец 'i grava er et lik' на гробе венок 'på grava ligger en krans'. For mange substantiv vil nærvær av attributt være tilstrekkelig for å fjerne ordets rolle som beholder, og fører til L1. 'В гробу', men 'в деревянном гробе'; 'в песку', men 'в золотом песке'; 'на возу', men 'на чудовищном возе'. Jo mer uvanlig attributtet er, jo større sjanse for at L1 tar over for L2. Her sammenligner han 'в родном краю' med 'в экзотическом крае' (Jakobson 1984:94).

I artikkelen "Russian Gen2, Loc2 Revisited" av Dean S. Worth ser Worth bl.a. nærmere på Jakobsons behandling av L2 i nettopp disse to artiklene fra 1936 og 1958. Han tar for seg Jakobsons gjennomgang av tilfeller hvor L2 ikke kan forekomme (se ovenfor) og kommer til slutt frem til en fellesnevner for alle disse tilfellene. Det som forener alle Jakobsons eksempler, er mangelen på "intern semantisk differensiering" hos substantivet som tar L2. Den rene beholderfunksjonen som karakteriserer L2 er en direkte følge av denne mangelen på intern semantisk differensiering. Som for eksempel i eksemplet nevnt ovenfor, hvor skogen i Сколько красоты в лесу bare er en plass hvor vakre ting kan bli funnet, mens i сколько красоты в лесе har skogen sin egen interne semantikk, hvorav en av dens kjennetrekker er "skjønnhet". Videre gjennomgår Worth alle Jakobsons eksempler og forklarer dem ut fra mangelen på intern semantisk differensiering. Han forklarer også hvorfor nærvær av adjektiv hindrer L2 ut fra denne samme grunnen: L2 blir hindret av et adjektiv nettopp fordi nærværet av attributt spesifiserer en intern semantisk differensiering som er uforenelig med L2. Her sammenligner han в гробу og в деревянном гробе. Altså, hvis det finnes trekister, må det også finnes bronsekister. Her må man ta høyde for adjektiver som чужой og родной som bare spesifiserer rene deiktiske forhold, de hindrer altså ikke L2: В родном краю. Denne typen adjektiv legger ikke til noen intern semantisk struktur til substantivet de modifierer, dvs. at de egentlig ikke modifierer disse substantivene i det hele og det store.

Kapittel 3 Hvilke ord får lokativ 2?

Målet med dette kapitlet er å kaste lys over spørsmålet i overskriften vha. en empirisk analyse av data fra Национальный Корпус Русского Языка. Jeg tar som nevnt utgangspunkt i de ordene som nevnes i tre verk: Švedovas (1980) *Русская Грамматика*, Isačenko (2003[1965]) *Грамматический Строй Русского Языка в Сопоставлении с Словацким* og Plungjans (2002) artikkel ”К семантике русского локатива (”второго предложного” падежа)”. At jeg har valgt Isačenko og Švedova, er fordi dette er standardverk som gir fyldige lister med ord. Jeg tok med Plungjans artikkel som er et nyere verk om L2 som også inneholder mye relevante data. Men en ting er hvilke opplysninger man finner i faglitteraturen, en annen er hva russerne faktisk sier og skriver. For å finne ut mer om dette gjennomførte jeg en empirisk analyse av data fra Национальный Корпус Русского Языка. I det følgende vil jeg først presentere en oversikt over materialet.

3.1 Oversikt over materialet

De tre forfatterne Švedova (1980:488), Plungjan (2002:242-245) og Isačenko (2003[1965]:120-123) ramser opp en rekke ord hvor L2 er obligatorisk, og en rekke ord hvor formen er fakultativ (dvs. valgfri). De nevner videre en del ord som får L2 i spesielle tilfeller, som i faste uttrykk, i eldre eller mer litterær stil, eller i muntlig tale. Som vi så i kapittel 1.3, er de tre forskjellige verkene ikke helt samkjørte angående hvilke ord som er obligatoriske, hvilke som er fakultative, og noen nevner flere ord enn de andre. Švedova og Plungjan nevner flest ord, henholdsvis 133 og 132, mens Isačenko har med 107. Til sammen nevner de tre verkene 151 ord. Jeg har søkt på alle ordene i korpuset i både L1 og L2 med preposisjonene в, во og на med 10 ords mellomrom mellom preposisjonen og ordet. Deretter har jeg lest gjennom eksemplene for å luke bort alle treff som ikke var L1 eller L2. For å kunne sammenligne ordene med hverandre har jeg regnet ut hvor mange prosent av ordene som fikk L2.

De fleste ordene fikk mange treff i korpuset, men ikke alle. Jeg har valgt å sette grensen ved 10 treff, dvs. at jeg ser bort i fra de ordene som får færre enn 10 eksempler til sammen i L1 og 2, ettersom det ikke er nok eksempler til å danne seg et tydelig bilde av bruken.

For å få oversikt over materialet har jeg valgt å dele prosentresultatene for alle ordene i fem grupper: Ord med 100% L2, ord med 90-99% L2, ord med 10-89% L2, ord mellom 0-9% og ord med 0% treff i L2. Som vi skal se, har grammatikkens beskrivelser mye for seg, ettersom flesteparten av ordene som oppgis å ha obligatorisk L2, fikk over 90% treff i L2. Likevel er de ikke helt presise, siden en del ord fikk få treff i L2, noe som indikerer at ordene ikke er så obligatoriske som grammatikkene hevder. Dette er verdt å undersøke nærmere. Før jeg går nærmere inn på detaljene, er det hensiktsmessig å se på følgende oversikt⁴:

Ord med 100% L2: (9 ord)

Лог, низ, пар 'mark', пах, плав, под, пол, пыл, ток 'treskeplass'.

Ord med 90-99% L2: (52 ord)

Аэропорт, берег, бережок, бой, бок, бор, борт, бред, вал, верх, воз, год, долг, жар (underkorpus⁵), зад, зоб, лад, лёд, лес, лёт, лоб, луг, мех, мол, мост, мох, нос, паз, плац, плен, плот, полк, порт, пост 'stilling', пух, рай, ров, рот, сад, смотр 'militærparade', снег, сук, таз, ток 'leik', тыл, угол, чад, час, шкаф, шлях, Дон, Крым.

Ord med 10-89% L2: (47 ord)

Ад, бал, быт, век, ветер, газ, глаз, гроб, дуб, дым, клей, край, Клин, кол, круг, мёд, мел, мозг, мыс, отпуск, пар 'damp', пир, пост 'faste', пот, пруд, род, ряд, свет, скит, след, смотр 'utstilling', сок, спирт, стог, строй 'system', тиф, торг, уголок, форт, хлев, хмель, цех, чай, чан, шаг, шёлк, яр.

Ord mellom 0 og 9% L2: (14 ord)

Вес, вид, ворот, грунт, дух, крюк, куст, мир, рой, суп, счёт, терем, холод, цвет.

Ord med 0% L2: (10 ord)

Гной, горб, жир, корень, корм, мысок, остров, слой, сыр, хор.

Ord med færre enn 10 treff: (14 ord)

Баз, Бочок, вольт, квас, кон, лен, пай, перёд, повод, полог, рант, шриффт, штиффт, юр.

---

⁴ Jeg oppgir betydningen til ord som har ulike betydninger som oppfører seg forskjellig i lokativ.

⁵ I underkorpuset er alle ordene kontrollert, slik at jeg unngår sammenfall med жара. Derimot får jeg færre treff da dette er et mindre korpus enn hovedkorpuset.

I tillegg har vi fem ord der valg av lokativ avhenger av bruken, eller der ordet kan ha ulike betydning, og hvor det derfor er uhensiktsmessig å regne ut L2-prosenten:

Бег, день, дом, ряд, ход.

Til sammen har jeg søkt på 151 ord i korpuset. Av disse fikk 9 ord 100%, 113 ord fikk mellom 0-99%, 10 ord fikk 0% L2 og 14 ord fikk ikke mange nok treff. I tillegg kommer 5 ord med nok treff, men som det ikke er hensiktsmessig å regne ut andel L2-prosent for da valg av lokativ avhenger av bruken, eller der ordet kan ha ulike betydninger. Allerede nå er det mulig å trekke tre konklusjoner. For det første er det klart at ordene med 100% har obligatorisk L2, og for det andre kan vi si at de med 0% definitivt ikke har det. For det tredje kan vi ikke si noe sikkert om de 14 med for få treff. Da står vi igjen med de 118 ordene som fikk mellom 0-99% treff, og disse skal jeg se nærmere på. Det er verdt å merke seg at dette er brorparten av materialet, hele 118 av de 127 ordene som fikk nok treff i korpuset.

Selv om et ord har mange treff i ”vanlig” L1 sammenlignet med treffene i L2 i korpuset, kan vi ikke dra noen sikre slutninger før vi har sett nærmere på sammenhengen ordene står i. Jeg vil gå igjennom materialet i L1 for å se om det kan være visse faktorer til stede som overstyrer regelen om at L2 er obligatorisk. Slike faktorer er om ordet opptrer i et fast uttrykk, slik som трудиться в поте лица som ifølge Švedova (1980:489) får L1, om ordet er brukt i ikke-romlig betydning som i dette eksemplet: Художник видит в снеге выражение чистой поэзии. Her er, ifølge Mathiassen (som bygger på Roman Jakobsons *Beitrag zur allgemeinen Kasuslehre* fra 1936), L1 obligatorisk fordi betydningen ikke er romlig i motsetning til i setningen он ищет что-то в снегу (Mathiassen 1999:188). I tillegg vil jeg se på treffene i L2 for å se om ordet brukes ”fritt” eller kun forekommer i visse fraser, slik som f.eks. вес som ifølge Švedova kun får L2 i frasen держать на весу (Švedova 1980:488). Jeg vil også sjekke om ordet er brukt i en tittel e.l. i anførselstegn, slik som в ”Вишневом саде” Чехова som ifølge Švedova og Mathiassen får L1 (Švedova 1980:489, Mathiassen 1999:28-29). Disse faktorene vil bli drøftet i avsnitt 3.2-3.3.

I avsnitt 3.4 vil jeg ta for meg en del ord der valg av lokativ avhenger av måten ordet brukes på. Et eksempel er ряд som ifølge Isačenko (2003[1965]:122) får L2 i forbindelsene ’в первом ряду’ og ’стоять в ряду’, men L1 når det er snakk om kvantitet, som i ’в ряде случаев’.

I tillegg vil jeg i avsnitt 3.5 se på om det er forskjell mellom eldre og nyere tid. For å finne ut om tidsfaktoren spiller inn, har jeg søkt i både L1 og L2 med 'подкорпус' som er et underkorpus til hovedkorpuset der man kan avgrense søket til bare å gjelde en viss tidsperiode, etter eget ønske. Jeg avgrenset resultatene til bare å gjelde tidsperioden fra 1950 frem til i dag, for å finne ut om L2 er i fremgang eller tilbakegang. Etter å ha gjort dette vil jeg forhåpentligvis kunne se hvilket verk som er mest presist i sin beskrivelse av hvilke ord som får L2. Dette behandler jeg i avsnitt 3.6.

3.2 Lokativ 2 i faste uttrykk vs. i fri bruk

Et fast uttrykk (idiom) er en ordkombinasjon som opptrer ofte sammen, og som har fått en stivnet form som gjerne henger igjen fra gammelt av. Uttrykkets betydning har en betydning som ikke kommer frem ved å oversette hvert ord for seg, som f.eks.: *быть на хорошем счету*, som på norsk kan oversettes med 'å være i kritthuset' som også på norsk er et fast uttrykk og ikke lar seg forstå ved direkte oversettelse. Her betyr begge uttrykkene 'å være godt anskrevet', eller 'å ha en høy stjerne hos noen'.

I tillegg vil jeg se på ordspråk og ordtak. De er ofte fastere i formen enn faste uttrykk, og uttrykker livsvisdom, allmenngyldige sannheter og levereregler av forskjellige slag. Disse lar seg også sjeldent direkte oversettes, slik som f.eks. det russiske uttrykket *брань на ворота не в́иснет* som oversettes til 'skjelling bit'kje på skinne' (Berkov:2001). Her får vi kun L2 i ordtaket, mens i fri bruk får vi L1.

Det interessante i forbindelse med faste uttrykk og ordtak er at selv om de som oftest opptrer i overført betydning, får de L2.

3.2.1 Ord med 0-10% L2

Først vil jeg se på faste uttrykk hos de ordene som fikk lavest L2%, dvs. ordene med mellom 0-10% L2. Jeg har satt de i en tabell for å få bedre oversikt, for så å gå igjennom ord for ord og se hvilke uttrykk det dreier seg om.

Ord	Eks L1	Eks L2 totalt	L2 i faste uttrykk
вес	384	18	18
ворот	92	1	1
день	9	3	3
дом	Ca 27231 ⁶	Ca 2973	Ca 2973
дух	5300	5	5
мир	24000	10	1
счѐт	2336	3	3
цвет	164	1	1

Tabell 1: Ord med L2% mellom 0 og 10.

Вес L1 384/L2 18⁷

Her viste korpusfunnene at вес får L1 i betydningen 'vekt', mens i det faste uttrykket держать на весу 'holde i lufta' får det L2. Det samme gjelder на весу 'hengende'. Av de 18 treffene var держать inkludert i 15 av dem, eks.:

- 1) Вынимáл мáльчика, держáл на весу, а Клавдия окáтывала прохлáдной водóй из кувшíна. [И. Грекова. Фазан (1984)]

De øvrige tre var frasen на весу, eks.:

- 2) Потрепыхался — глухо. Там и уснóл, на весу. Граждáне дúмали: повéшенный анпиловцами демокрáт. [Игорь Мартынов. Это наша с тобой абстиненция (1997) // «Столица», 1997.03.18]

Korpusøket viser altså at вес bare brukes i L2 i frasen на весу som i de aller fleste tilfellene er en del av det faste uttrykket держать на весу.

Ворот L1 92/L2 1

Jeg fikk kun ett treff i korpus med L2 og det var uttrykket брань на вороту не вíснет 'skjelling bit'kje på skinne'. Korpusøkene mine tyder på at ворот kun har obligatorisk L2 i dette uttrykket. Jeg fant ingen eksempler på dette uttrykket med L1.

⁶ Noen tall er så store at det ikke har vært mulig for meg å lese gjennom alle eksemplene.

⁷ Der jeg har funnet det hensiktsmessig har jeg oppgitt antall treff i korpuset først i L1, så i L2, etter det russiske ordet.

- 3) Ладно ещё бранными — брань на вороту не виснет, — так ведь ответить не давали. [Даниил Гранин. Зубр (1987)]

День L1 9/ L2 3

Her måtte jeg søke med manuelt tagget underkorpus for å fjerne alle homonymer, da korpuset forveksler день med дно. Men med det lille antallet jeg da fikk, ser vi at vi får L2 i uttrykkene на дню, 'om dagen' og N раз на дню, 'N ganger om dagen'. Jeg fant ingen eksempler på N раз на дне i L1. Her er et eksempel på L2:

- 4) Он проявил столько интереса к обстановке кабинета, как если бы здесь бывал по сту раз на дню, прошёл; не задерживаясь, и сел, не поздоровавшись. [Александр Солженицын. В круге первом, т.1, гл. 1-25 (1968) // «Новый Мир», 1990]

Дом L1 ca 27231/L2 ca 2973

I L2 var alle treffene eksempler på ulike uttrykk som f.eks. на дому 'hjemme' og помощь/работа на дому, 'hjemmehjelp' og 'hjemmearbeid', eks.:

- 5) Скидки молодожены получают не до свадьбы, а после. Сервисная телефонная карта — работа на дому С января владельцы сервисных телефонных карт (в Москве их около 5 тысяч) смогут звонить по ним из дома. [Дорогая моя столица (1997) // «Столица», 1997.01.06]

Дух L1 5300/L2 5

Дух får L2 i de faste uttrykkene на духу i betydningen skriftemål, alle de fem setningene er brukt i denne betydningen. Jeg fant ingen eksempler på slik bruk i L1:

- 6) — От тебя за версту, Андрей, пахнет неприятием социалистических ценностей, меня ты не обманешь, поэтому скажи как на духу — зачем тебе вступать в партию? [Анатолий Азольский. Лопушок // «Новый Мир», № 8, 1998]

Мир L1 24000/L2 10

Мир får L2 i ordtaket на миру и смерть красна hvor мир betyr 'круг близких людей'. (Isačenko 2003[1965]:122) Jeg fant kun ett eksempel med dette uttrykket:

- 7) Они и придумали пословицу: на миру и смерть красна... [Людмила Улицкая. Путешествие в седьмую сторону света // Новый Мир, № 8-9, 2000]

De resterende 9 er brukt i betydningen 'i verden', 'utenfor kirken'.

Счёт L1 2336/L2 3

Счёт får L2 i den faste frasen на счётú, som får betydningen 'ta med i beregningen', og на хоро́шем счётú. 'være godt anskrevet, ha en høy stjerne hos noen'. Jeg fant ingen на хоро́шем счётé i L1. Alle eksemplene i L2 var av typen faste uttrykk.

De tre med L2:

- 8) Жени́х с ней собира́лся е́хать, а он на хоро́шем счётú у себя́ был, вот она́ подúмала да и... [Ю. О. Домбровский. Факультет ненужных вещей, часть 5 (1978)]
- 9) Левке-то что, а у Антона всякая тря́почка была́ на счётú. [Юрий Трифонов. Дом на набережной (1976)]
- 10) (Плати́ли же ему́ по масшта́бам шарáшки мно́го — сто пятьдесят рублёй в ме́сяц, в три ра́за ме́ньше во́льной убо́рщицы, так как был он незаменíмым специа́листом и на хоро́шем счётú у нача́льства.) [Александр Солженицын. В круге первом, т. 1, гл. 26-51 (1968) // «Новый Мир», 1990]

Цвет L1 164/L2 1

Her hadde jeg forventa å finne eksempler i L2 på быть в цветy 'stå i blomst' og в полном цветy 'i fullt flor', slik det står i Berkov (2001), men jeg fikk bare ett treff i L2, fra 1904:

- 11) Сейча́с у́тренник, моро́з в три гра́дуса, а ви́шня вся в цветy. [А. П. Чехов. Вишневый сад (1904)]

Jeg fant ingen lignende konstruksjon i L1, med kun в цвете til sist i setningen. De få jeg fant hadde enten adjektiv attributt eller et substantiv i genitiv etterpå, noe som kan virke hemmende på L2-bruken. Eks.:

- 12) Гроб стоял на сцене, и зрительный зал был неполон. Умирать надо во цвете славы. Тогда и шум, и толпа, и сенсация. [Виктор Розов. Удивление перед жизнью (1960-2000)]

Dermed kan det se ut til at dette uttrykket får L2, men bare i de sjeldne tilfellene der det forekommer helt uten adjektiv attributt og uten substantiv i genitiv etterpå.

For øvrig var over hundre av de 164 treffene i L1 frasen во цвете лет/сил 'i sin beste alder/i sin manndoms fulle kraft'. I tillegg fant jeg 24 eksempler med в полном цвете i L1 som ifølge Berkov (2001) får L2. Bare ett av disse var fra etter 1950:

13) Будучи уже в полном цвете лет, « коронованный любитель интернациональных эпитетов » предложил произвести поголовную перепись населения « Птичьего острова ». [Венедикт Ерофеев. Записки психопата (1956-1957)]

3.2.2 Oppsummering ord med 0-10% L2

Som vi ser, var alle treffene i L2 eksempler på faste uttrykk, med unntak av hos мир som vi skal se i 3.4 har L2 av andre årsaker. Цвет fikk kun ett treff i L2, og selv om jeg fant noen lignende uttrykk i L1 var de ikke helt like, så dessverre er materialet litt for lite til å si noe sikkert her. I de resterende seks ordene, вес, вид, ворот, день, дух og счёт er det klart at L2 kun forekommer i faste uttrykk.

3.2.3 Ord med 10-89% L2

Ord	Eks L1 totalt	Eks L2 totalt	L1 i faste uttrykk	L2 i faste uttrykk
ад	81	507	9	0
вид	Ca 27000	Ca 14000	0	Ca 14000
газ	201	41	0	14
глаз	63	538	18	100
пост 'faste'	78	30	0	19
пот	286	375	270	0
род	2766	559	0	166
сок	127	181	0	181
стог	47	55	38	15
хмель	8	6	7	6
шаг	316	1161	77	1078
шёлк	55	63	0	11

Tabell 2: Ord med 10-89% L2

Ад L1 81/L2 507

Her fant jeg ingen faste uttrykk i L2, men derimot i L1 fant jeg fem eksempler på frasen Держи ум во аде — и не отчаивайся, og to eksempler med frasen Ни в бoге помощи, ни в аде для несчастных, ett før og ett etter 1950.

I tillegg fant jeg to eksempler på dette ordtaket, begge i L1:

- 14) «По-модному веровал, огня материального во аде не признавал». [С. Г. Бочаров. Французский эпиграф к «Евгению Онегину». Онегин и Ставрогин (1993)]

Вид L1 ca 27000/L2 ca 14000

I fri grammatisk bruk får vi L1:

- 15) Достаточно приложить мобильник к голове — и звук в виде вибрации дойдет до внутреннего уха. [Алексей Андреев. Позитивные вибрации: телефон TS41 (2004) // «Парадокс», 2004.05.01]

Mens visse fraser har obligatorisk L2, det gjelder bl.a. иметь в виду 'mene, ha for øye', быть на виду 'innta en fremtredende stilling' og держать на виду 'holde for øye':

- 16) Я имéю в виду́— рабóтать певцóm. [Евгений Гришковец. ОдноврЕмЕнно (2004)]
- 17) Вся родня Клодии была́ на виду́ и в те временá, о котóрых идёт речь. [Владислав Отрошенко. Эссе из книги «Тайная история творений» // «Октябрь», № 12, 2001]
- 18) Па́пина сестра́ како́е-то вре́мя держáла дéвочку в виду́, собирáлась со вре́менем, когда́ разрешáт, забрáть её из дéтского спецприемника. [Виктор Астафьев. Пролетный гусь (2000)]

Det ser altså ut til at L2 kun er obligatorisk for de faste uttrykkene nevnt ovenfor. I fri bruk brukes L1.

Газ L1 201/L2 41

Her fant jeg 14 eksempler med uttrykket на полном газу 'for full fres'. Jeg fant ingen tilsvarende, dvs. на полном газе, i L1:

- 19) Побеждали незатейливо, одной и той же тактикой: вперед на полном газу. [Аркадий Козлов. Вызов дождливому лесу (2004) // «За рулем», 2004.03.15]

Глаз L1 63/L2 538

I L2 forekommer глаз i mange faste fraser, jeg fant f.eks. 94 eksempler med бельмо на глазу, 'torn i øyet':

- 20) Приходи́ла Василиса Гавриловна, с бельмо́м на глазу́, в ни́зко, до са́мых бровей, повя́занном тёмном платке́, приноси́ла клю́квенное пи́тьё и тёмное печё́нье. [Людмила Улицкая. Путешествие в седьмую сторону света // Новый Мир, № 8-9, 2000]

Jeg fant bare ett eksempel på det samme uttrykket i L1, ett fra 1935 med attributt. Her kan både attributtet og tidsfaktoren ha hemmet bruken av L2. Men av de 94 eksemplene i L2 fant jeg tolv eksempler med attributt. Det vanligste er nok at глаз får L2 i dette uttrykket.

I tillegg fant jeg 66 eksempler på frasen ни в одно́м глазу́, 'klinkende edru':

- 21) Сна, каза́лось, не́ было ни в одно́м глазу́, одна́ко, перебра́в всё э́то в уме́ и оконча́тельно реши́в у́тром во что бы то ни ста́ло всё вы́яснить, я соверше́нно неожида́нно засну́л как уби́тый. [Вера Белоусова. Второй выстрел (2000)]

I L1 fant jeg kun fem eksempler på denne frasen, og alle var fra før 1950, noe som taler for at i moderne språk får dette uttrykket L2. I tillegg fant jeg seks eksempler i L2 med порох в глазу, kun ett av dem fra etter 1950, eks.:

- 22) — зловеще отвечала бесноватая Шалава Непутятична и снова заголосила: — Одно было солнышко, один свет ясный! . Один синь порох в глазу! .. — Да полно вам кочевряжиться-то! [Евгений Лукин. Катали мы ваше солнце (1997)]

I L1 forekom dette uttrykket tre ganger, men igjen var alle fra før 1950, noe som tyder på at L2 er vanligst i moderne språk. Til slutt var det ett uttrykk som kun forekom i L1. Da dette er et gammelt bibelsk uttrykk, er ikke det så merkelig. Jeg fant til sammen ni setninger (kun én etter 1950) med denne frasen:

- 23) И что ты смотришь на сучок в глазе брата твоего, а бревна в твоём глазе не чувствуешь? [Л. Н. Толстой. Воскресение (1899)]

Som vi ser, brukes глаз ofte i faste uttrykk, både i L1 og i L2. I moderne russisk forekommer alle bortsett fra det sistnevnte i L2.

Постр 'faste' L1 78/L2 30

Her fant jeg 19 eksempler på великом посту i L2, men ingen великом посте i L1.

24) Например, блинами на Масляной, грибами и постным маслом в Великом посту, невской корюшкой в мае. [А. А. Ахматова. Автобиографическая проза (1957-1965)]

Dette tyder enten på at великом посту er blitt en sammenhengende frase som krever L2, eller det kan være at frasen ikke brukes så ofte i moderne russisk, ettersom bare ett av eksemplene var fra etter 1950.

Пот L1 286/L2 375

Her fant jeg 266 eksempler på den faste frasen в поте лица 'i sitt ansikts sved', som ifølge Plungjan (2001:244) har bevart sin kirkeslaviske morfologi og derfor får L1:

25) А в день, когда наезжали стрелять, Алеша в поте лица ползал на брюхе по техническим траншеям, встряхивая то, что заедало, да и три стальных плоских ржавых болвана — они же стоячая, лежащая да поясная мишень — не могли без него. [Олег Павлов. Карагандинские девятины, или Повесть последних дней // «Октябрь», № 8, 2001]

Jeg fant ingen eksempler på denne frasen i L2. Dermed gjenstår bare 20 ord i L1 som ikke er en del av den faste frasen. Blant disse fant jeg fire eksempler på frasen в труде и поте, alle fra før 1950. Denne frasen forekommer heller ikke i L2. Eks.:

26) Она была неутомительна в исправлении визитов: лошади ее не пользовались синекурою, а зарабатывали свой овес в труде и поте. [П. А. Вяземский. Старая записная книжка (1830-1870)]

Som vi ser, får vi L2 i fri bruk, og L1 ved uttrykket в поте лица, uttrykket в труде и поте fant jeg kun eksempler på i eldre tekster, så jeg kan ikke si noe sikkert om hvordan det brukes i moderne språk.

Род L1 2766/L2 559

Jeg fant 166 eksempler på uttrykket написано на роду 'det er forutbestemt' i L2. Jeg fant ingen eksempler på dette uttrykket i L1.

27) И мне на роду, видимо, было написано иметь трех дочерей. [Сати Спивакова. Не всё (2002)]

Men da gjenstår fremdeles 393 ord, så uttrykket forklarer ikke hele bruken av L2.

Сок L1 127/L2 181

Her ser det ut til at сок kun får L2 i betydningen 'i sin beste alder/'i sin fulle manndomskraft', i tillegg til i betydningen 'å arbeide alene, være henvist til seg selv', eks.:

- 28) Даже те люди, которые рабски не подражают моде, все равно варятся в этом соку и постепенно привыкают к уродству как к новой норме. [Ирина Медведева, Татьяна Шишова. Диктатура безумия (2004) // «Наш современник», 2004.02.15]
- 29) Правда, как раз к тому времени я, вслед залевой, уже работал, и всё равно—отец, мужчина, как говорится, в самом соку, не может прокормить семью, а в семье он сам-сёдой. [Анатолий Рыбаков. Тяжелый песок (1975-1977)]

I andre tilfeller, selv med romlig betydning, får vi L1:

- 30) Добавить вымоченные в лимонном соке яблоки, мелко порезанный сладкий перец и целые кружки ананасов. [Рецепты наших читателей // «Даша», 2003]

Стог L1 47/L2 55

Jeg fant mange eksempler på uttrykket 'å lete etter nåla i høystakken' både i L1 og L2, eks.:

- 31) Это все равно, что искать иголку в стоге сена. [Эдуард Володарский. Дневник самоубийцы (1997)]
- 32) Об эти кактусы можно уколотся, только если очень-очень постараться — если так уж захотелось, проще отыскать для этой цели иголку в стоге сена. [Вы -- кактус! // «Пятое измерение», 2003]

Jeg fant 38 eksempler med 'nåla i høystakken' i L1, og 33 av disse var fra tida etter 1950. I L2 fant jeg 15, 14 fra tida etter 1950. Altså var det klart høyest andel i L1, noe som motbeviser at L2 er obligatorisk for dette uttrykket, selv i moderne tid.

Хмель L1 8/L2 6

Ifølge Švedova (1980:488) og Plungjan (2002:244) er det kun i uttrykket 'i fylla' at L2 er obligatorisk, Isačenko (2003[1965]) derimot kommenterer ikke ordet. I L1 fant jeg ett eksempel med betydningen 'humle'. Resten var brukt i betydningen 'i fylla'. Fem av dem er fra før 1950. Ett av dem er et eksempel fra 1928 med хмель brukt i sammenligning:

33) Он был давно не брит, щетинистые скулы его играли, точно он жевал что-то, усы его шевелились, был он как бы в сильном хмеле, дышал горячо, но вином от него не пахло. [Максим Горький. Жизнь Клима Самгина. Часть 2 (1928)].

Til sammenligning var det en lignende variant i L2 fra 1976:

34) Пришла бумажка в казённом синем конверте: "Ваша явка обязательна..." Вечером во вторник прибежала Марина Красникова, одна из активисток НСО, всегда крикливая, возбужденная, как бы в лёгком хмелю — общественный темперамент плескал в ней через край. [Юрий Трифонов. Дом на набережной (1976)]

Her ser det ut til at uttrykket 'i fylla' kan få både L1 og L2.

Шаг L1 316/L2 1161

I L2 fant jeg 1046 tilfeller av frasen на каждом шагу, eks.:

35) Ситуации выбора, как известно, в жизни возникают на каждом шагу. [Галина Кисилева. Математика по-байкальски // "Восточно-Сибирская правда" (Иркутск), 1998.07.11]

I tillegg kommer 32 eksempler med на всяком шагу:

36) 13 сентября — брату: "Все идет медленно и на всяком шагу вперед надобно оглядываться назад. [Натан Эйдельман. Последний летописец (1983)]

I L1 fant jeg 76 tilfeller av на каждом шаге, men bare én med во всяком шаге, som for øvrig var fra 1822. Altså er over 90% av ordene i L2 del av disse faste uttrykkene, mens i L1 er bare 24% av ordene del av dem. I fri bruk er det dermed vanligst med L1:

37) Хотя нам и обидно - мы были в шаге от победы - ничего фатального не произошло. [Аршак Петросян. Забывают, что матч завершился вничью // "64 - Шахматное обозрение", 2004]

Шёлк L1 55/L2 63

I L2 er 11 av de 63 treffene uttrykket быть в долгу как в шелку, 'å sitte i gjeld til opp over ørene', eks.:

38) Она у меня в долгу как в шелку. [Татьяна Моспан. Подиум (2000)]

Men dette forklarer ikke all bruken, ettersom vi har 52 tilfeller igjen. Men vi kan i alle fall slå fast at dette uttrykket krever L2 ettersom jeg ikke fant noen eksempler på det i L1.

3.2.4 Oppsummering ord med 10-89% L2

Her, i motsetning til den forrige gruppen, fant jeg flere faste uttrykk i L1 også. I den forrige gruppen så vi at de fleste ordene ikke har obligatorisk L2 i fri bruk, da treffene i L2 var eksempler på faste uttrykk. Her, derimot, ser vi at mange av ordene har obligatorisk L2 til tross for mange treff i L1, da mange av treffene i L1 er nettopp faste uttrykk. Det gjelder først og fremst *пот* som vi kan slå fast har obligatorisk L2 med unntak av når det forekommer i det faste uttrykket *в поте лица*. Videre så vi at hos *стор* forekom uttrykket "nåla i høystakken" både i L1 og L2, og ordet virker dermed å ha valgfri lokativendelse. *Хмель* hadde ganske få treff i korpus, men det kan virke som at L2 er valgfritt i betydningen 'i fylla'. Betydningen 'humle' forekom kun én gang, i L1. Hos *глаз* så vi at de fleste uttrykk krever L2, og forekommer oftest der. Der det samme uttrykket forekommer i L1 er de som oftest fra før 1950. For *пост* sin del ser det ut til at L1 dominerer. Vi skal se i 3.5 hva som er vanligst i moderne bruk.

3.2.5 Ord med 90-99% L2

I denne gruppen var det kun hos *долг* og *лёт* jeg fant eksempler på faste uttrykk, de fleste andre har få treff i L1, og grunnen til det er ikke faste uttrykk.

Долг L1 25/L2 548

Jeg fant tolv eksempler på dette ordtaket i L2:

39) В долгу, как в шелку. Кто перед кем в долгу? [Григорий Козинцев. Из рабочих тетрадей (1948-1969)]

Jeg fant 58 eksempler på uttrykket *не остаться в долгу перед кем-л.* 'betale noen med samme mynt', 'ikke bli svar skyldig':

40) Он не оставался в долгу: — На меня уздечку, ладно, уздечку, а тебе подрезать бы его маленько, язык-то твой, подрезают же ребятам в детстве, когда он вырастет в гортань, как полено. [Валентин Распутин. Дочь Ивана, мать Ивана (2003) // «Наш современник», 2003.11.15]

Jeg fant ingen eksempler med dette uttrykket i L1. Det er tydelig at de to uttrykkene er faste uttrykk som krever L2, noe som utgjorde 70 av 548 av treffene. Dette er ikke tilstrekkelig til å så tvil om at долг får obligatorisk L2, ettersom det fortsatt gjenstår hele 478 eksempler med L2 i fri bruk. Og som vi skal se i 3.3, er de fleste eksemplene i L1 uten romlig betydning.

Лёт L1 2/L2 51

Нос лёт var alle eksemplene i L2 на лету 'i flukten', eks.:

41) Я привыкла схватывать на лёту, и если мне что то не даётся с первого раза, я считаю, что "это не моё и нечего пытаться". [Запись LiveJournal (2004)]

De to eksemplene i L1 var også brukt i samme betydning, den ene fra før og den andre etter 1950.

3.2.6 Oppsummering av resultater for faste uttrykk

I alle disse tre gruppene ser vi at faste uttrykk spiller en avgjørende rolle mht. å forklare bruken av lokativform. I den første gruppa, ord med under 10% L2, så vi at de fleste av ordene fikk L2 kun i faste uttrykk. Det gjaldt ordene вес, ворот, день, дух og счёт. I den andre gruppa, ord med 10-89% L2, så vi at mange ord hadde mange faste uttrykk også i L1. Dette gjaldt først og fremst пот, men også стог, хмель og шаг. I den tredje gruppa, den med høyest L2%, var det kun долг og лёт som opptrådte i faste uttrykk, hos долг var alle uttrykkene i L2, men antallet var ikke stort nok til å kunne hevde at ordet ikke har obligatorisk L2 for det. Hos лёт var alle eksemplene uttrykket 'i flukten', men bare to forekom i L1.

Som vi har sett, er det viktig å skille mellom faste uttrykk og fri bruk, for å få et klart bilde av hvilke ord som får obligatorisk L2. Noen av ordene viste seg å kun få L2 i faste uttrykk, mens andre ord har obligatorisk L2, unntatt i enkelte faste uttrykk som får L1.

3.3 Romlig vs. ikke-romlig betydning

Her vil jeg ta for meg setningene med L1 og se om ordet er brukt i romlig betydning eller om det er andre grunner til at det opptrer i L1. Faktorer som tyder på ikke-romlig bruk som jeg vil se etter, er om ordet står i anførselstegn eller med stor forbokstav, noe som forekommer hyppigst i L1. Så vil jeg også se om det er brukt i overført betydning, eller om det kan være

snakk om ”kjemisk” innhold i stedet for romlig innhold. Med ”kjemisk” innhold mener jeg når noe befinner seg i selve substansen, som en del av det, i motsetning til når noe er inni eller oppi det, uten å være en del av det. Her er et eksempel som kan forklare den ”kjemiske” betydningen, der melken ikke ligger oppi suppa, men er en del av selve suppa:

42) Овощи варят отдельно в соответствующем количестве отвара или воды с учетом того, что около 40-50% жидкости в супе должно составить молоко. [Что у нас на обед (2000)]

3.3.1 Ord med 0-10% L2

I denne gruppa med lavest prosent i L2, var det bare пой og суп som er berørt av disse faktorene. Hos пой fikk jeg 19 treff i L1 og kun ett i L2:

43) Он стоял так, с задранною головой, а по воздуху уже, как орел, летело, кружась, облако и опускалось книзу; а из того облака что-то жужжало так, как в хорошем пчелином рою, когда рой вылетит из пасеки по верх саду... [В. Г. Короленко. Судный день (1890)]

Med kun ett eldre eksempel på L2 for пой og mange eksempler på romlig betydning i L1 blir konklusjonen at пой ikke lenger har obligatorisk L2, om det noen gang har hatt det.

Суп fikk 120 treff i L1 og kun to i L2:

44) — спрашивала сзади мать сына. — Вроде как жиринки в супу? . Они, што ли? [Василий Шукшин. Микроскоп (1969)]

45) Каша сладкая. Мясинки в супу. Ладно. [Л. Н. Сейфуллина. Правонарушители (1922)]

Jeg fant kun ett eksempel i anførselstegn i L1, og to med ”kjemisk” innhold, men mange eksempler på overført betydning i L1:

46) «Много веков человечество варится в супе общества». [С. Атасов. 1000 золотых анекдотов (2003)]

Men antallet er ikke betydelig, det er for det meste romlig betydning i L1, som i dette eksemplet fra en ”kelner, det er ei flua i suppa mi”-vits:

47) — Официант, что эта муха делает в моем супе? [Коллекция анекдотов: официанты (1970-2000)]

Selv om jeg fant eksempler på overført betydning, anførselstegn og kjemisk innhold i L1 gjaldt det ikke tilstrekkelig stort antall av eksemplene, og med kun to treff i L2 kan man slå fast at суп ikke får L2. Men kanskje har Švedova rett i at det er vanlig i muntlig tale (Švedova 1980:489). Plungjan hevder at суп har mistet sin L2-form i moderne språk (Plungjan 2001:244), men etter korpusresultatene å dømme har det heller ikke vært vanlig før i tiden, da jeg fant mange eksempler fra eldre tekster med L1.

3.3.2 Ord med 10-89% L2

I den andre gruppa med ord med 10-89% L2 fant jeg mange ikke-romlige eksempler hos mange av ordene, spesielt hos ад, бал, быт, глаз, пир, след, торг og шёлк. De fleste ordene i L1 var brukt i overført betydning, som f.eks. i 'det gogolske helvete':

48) Вот почему в гоголевском аде нет мрачной и величественной поэзии Данте и Мильтона. [Феликс Раскольников. Статьи о русской литературе (1986-2000)]

Både hos бал og пир fant jeg konstruksjonen "deltakelse på" hvor vi får L1, ikke L2, eks.:

49) Участие в бале приняли все крупнейшие чиновники области - от губернатора до мэра города. [Андрей Никитин. Мужья и спонсоры. Региональная элита возрождает традицию благотворительных балов // "Известия", 2001.12.19]

50) Осмелюсь ли просить могущественную фею убивающего домика принять участие в нашем пире? [Александр Волков. Волшебник Изумрудного города (1939)]

Jeg fant konstruksjonen "дело было не в..." hos mange av ordene, som også får L1, som her hos быт:

51) Так что дело было не в быте, о которой разбилась не одна любовная лодка. [Анна Берсенева. Возраст третьей любви (2005)]

I tillegg kommer tydelig overførte konstruksjoner som her, i 'stormens øye':

52) в этом глазе бури [Андрей Битов. «В лужицах была буря...» // «Звезда», 2002],
Hos след var det også mye overført betydning, samt ikke-romlig betydning i L1:

53) A акт идентификации не содержится в самом следе. [Мераб Мамардашвили. Картезианские размышления (1981-1993)]

Nos *topr* var mange av eksemplene i L1 brukt i den overførte betydningen, som f.eks. her, hvor vi har et ”politisk” *topr*:

54) Таким образом, полномочия местного самоуправления зачастую до сих пор были разменной монетой в политическом торге между центром и регионами. [Сергей Михеев. Реформа МСУ по Козаку: очередной подарок губернаторам (2003)]

Nos *шёлк* var mange av eksemplene i L1 i betydningen ’malt på silke’, ’sydd på silke’, i motsetning til ’kledd i silke’ som får L2. Her virker det som om preposisjonen avgjør valg av L2, ettersom et stort flertall av eksemplene i L1 hadde preposisjonen *na*:

55) — Это не Ленин как таковой, а произведение искусства. Китайская акварель на шелке. Иероглифы внизу видите? [Елена и Валерий Гордеевы. Не все мы умрем (2002)]

56) Самаритяне не прибывают к дверному косяку мезузу: вместо нее в каждом доме вывешивают (под стеклом и в раме) вышитые золотом на черном шелке цитаты из Торы. [Вероника Генина. Самаритяне: племя древнее, неизвестное (2003) // «Вестник США», 2003.11.12]

Alle disse ordene hadde mye ikke-romlig bruk i L1, noe som tyder på at de får obligatorisk L2 i konstruksjoner med romlig betydning.

Nos *газ*, *дым*, *мёд*, *пар*, *пот*, *спирт* og *чай* fant jeg masse eksempler på ”kjemisk” betydning i L1. Nos *дым* var de fleste eksemplene i L1 ”kjemiske” innhold av stoffer i sigarett- og tobakkrøyk, eks.:

57) Дело в том, что пониженное содержание смол и никотина в сигарете во многом зависит от фильтра: он разрушается, когда вы докуриваете сигарету до половины, и содержание вредных веществ в дыме, который вы вдыхаете, увеличивается в 10 раз. [Евгений Сусоров. Истории из жизни (2004) // «Вечерний Екатеринбург», 2004.11.06]

Her har vi noen eksempler fra *газ*, *мёд*, *пар* og *пот*:

58) С последующим понижением давления происходит некоторое повышение содержания конденсата в газе. [Математическое моделирование плоскорадиальной

филтрации газоконденсатных систем (2004) // «Газовая промышленность», 2004.12.15]

- 59) Туда попадают лишь простые компоненты — такие как фруктоза. Она содержится, например, в сахаре, меде и быстро всасывается в кровь». [Что ген бездушный нам готовит? (2003) // «Сельская новь», 2003.12.16]
- 60) на агрессивных средах при значительной концентрации сероводорода как в паре, так и в атмосфере, на высоте 1000 метров над уровнем моря, при возможных сейсмических воздействиях до девяти баллов. [Юрий Лукашенко. Калужские турбины работают на Камчатке (2002) // «Весть» (Калуга), 2002.12.18]
- 61) Кроме того, гидролизу весьма способствует влажно-тепловой климат, создаваемый стопой во внутриобувном пространстве, и агрессивные соли, содержащиеся в поте. [Я. Пустыльник. Клеи для обуви: какие лучше? (2003) // «Кожа и обувь», 2003.03.19]

Hos спирт fant jeg mye ikke-romlig betydning, over 200 av de 245 eksemplene i L1 omhandler å løse opp i sprit i L1, eks.:

- 62) На второй стадии раствор силанолята натрия обрабатывают раствором безводного хлорида соответствующего металла в спирте, выделившийся при этом хлорид натрия отфильтровывают, а растворитель отгоняют. [Александр Жданов и др. Силоксановые полимеры с каркасными металлосилоксановыми фрагментами и их химические превращения // «Российский химический журнал», 2001]

Jeg fant også en del ”stoff i teen”-eksempler i L1:

- 63) Алкого́ль, никотин и кофеин (причём не только содержащийся в кофе, но и в чае, и в кока-коле) до определённого предела возбуждающе действуют на нервную систему, не давая возможности полноценно заснуть . [Вера Елгаева. Бессонница (2003) // «100% здоровья», 2003.03.01]

”Kjemisk” innhold forklarer mye av treffene i L1 hos alle disse ordene og tyder på at de får obligatorisk L2 likevel, med unntak av hos раз som bortsett fra mange eksempler på kjemisk innhold, samt andre ikke-romlige konstruksjoner, fortsatt har mange setninger med romlig betydning i L1.

I tillegg hadde de fleste av ordene noen eksempler på anførselstegn og/eller stor forbokstav i L1. Flest fant jeg hos бал (12), пир (22), форт (5) og hos яр (63). Dette forsterker antakelsen om at бал og пир har obligatorisk L2, men форт, derimot, fikk 31 treff i L1 og 24 i L2. Da bare fem av de i L1 har anførselstegn, og resten er romlige betydninger, ser det ut til å være

valgfri L2 ved dette ordet. Hos яр hadde alle unntatt én stor forbokstav i L1, noe som ikke er så rart da det er stedsnavn som ifølge Švedova får L1 (Švedova 1980:489). Eks.:

- 64) Она входит в число немногих людей, побывавших в Бабьем Яре. [Матвей Ганнапольский. Матвей Ганнапольский в поисках утраченного (2002) // «Домовой», 2002.09.04]

I L2 hadde 65 av 111 av eksemplene stor forbokstav, men her var det også mange stedsnavn. Her fant jeg 35 eksempler med Бабьий Яр, eks.:

- 65) И начало этому массовому безумию было положено в Бабьем Яру, в Киеве, столице Украины, 29 сентября 1941 года, еще до Освенцима и других лагерей смерти, до Варшавского и других гетто. [Из редакционной почты (2003)]

Dette tyder på at ved stedsnavn kan яр få både L1 og L2, samtidig som L2 er obligatorisk i fri bruk.

Hos ветер, отпуск, тиф, чай og чан var det også mange eksempler på ikke-romlig betydning i L1, men ikke like stor del som i de jeg nevnte ovenfor. Hos ветер fant jeg bare noen få unntak med overført betydning, som f.eks.:

- 66) В социальном ветре, который прошел над страной, всполошились деревни вокруг заштата, валом повалив в колхозы. [Б. А. Пильняк. Заштат (1923-1928)]

Hos отпуск fant jeg ingen med overført betydning, og kun to med anførselstegn i L1. Her kan det hende at Švedova har rett i at L2 er vanligst i muntlig tale (Švedova 1980:489), noe jeg ikke kan finne ut av vha. korpuset, som for det meste bygger på skriftlige kilder.

Hos тиф var ca. halvparten av eksemplene i L1 med betydningen å 'ligge/dø i tyfus', som forekommer oftest i L2. Eks.:

- 67) Но эта мысль пришла и ушла, и летом Пришвин и Лева покинули Елец, Софья Павловна лежала в тифе и их не провожала... [Алексей Варламов. Пришвин или Гений жизни // «Октябрь», 2002]

Mens resten var ikke-romlige, eks.:

- 68) Он заработал на тифе пятьсот миллионов, но денежный курс за месяц превратил их в пять миллионов. [Илья Ильф, Евгений Петров. Золотой теленок (1931)]

Når det gjelder чай, måtte jeg søke uten mellomrom for å slippe alle treffene i genitiv 2. Dvs. at jeg kun fikk treff der preposisjonen står sammen med substantivet, uten attributter i mellom. Jeg fikk 51 treff i L1 og 26 i L2. Her fant jeg omentrent like mange ikke-romlige betydninger som romlige i L1:

69) Дело, разумеется, было не в чае и даже не в жене. [Леонид Юзефович. Костюм Арлекина (2001)]

Og her er et eksempel på romlig betydning i L1:

70) Он печалился, болтал ложкой в чае, прятал глаза. [Татьяна Устинова. Подруга особого назначения (2003)]

Hos чан virker det som at flesteparten av eksemplene i L1 har romlig betydning:

71) Вот повар стал отлавливать раков в чане и бросать их в кипящую воду. [Артем Тарасов. Миллионер (2004)]

Alt i alt tyder det på at disse fem ordene (ветер, отпуск, тиф, чай og чан) har valgfri lokativendelse. Til slutt i denne gruppen har vi гроб, мозг og мыс. Jeg fant noen eksempler på ikke-romlig betydning hos гроб, som f.eks.:

72) И сам от отеческих гробов оторвался, и на собственном гробе хочешь сэкономить. [Саша Бородин. Продаётся кадавр (2003) // «Лебедь» (Бостон), 2003.05.26]

Hos мозг (209/1492) fant jeg kun ett eksempel på at мозг er brukt i overført betydning, med anførselstegn:

73) 46-летний Бурутин служит в "мозге армии" с 1992 года, более того, он является потомственным генштабистом - его отец, генерал-полковник Герман Бурутин занимал пост заместителя начальника Главного оперативного управления Генштаба. [Алексей Макаркин. Военную реформу доверили генералу // "ПОЛИТКОМ.РУ", 2003.04.21]

Hos мыс (123/132) fant jeg tre i anførselstegn i L1, eks.:

74) Логика советского абсурда правила свой бал даже на этом общепитовском «Мысе Доброй Надежды». [Давид Карапетян. Владимир Высоцкий. Воспоминания (2000-2002)]

3.3.3 Oppsummering ord med 10-89% L2

Som vi har sett, fant jeg mange ikke-romlige eksempler i L1 hos ад, бал, быт, глаз, пир, след, торг og шёлк. I tillegg så vi at preposisjonen на forekom hyppigst i L1 hos шёлк. Hos газ, дым, мёд, пар, пот, спирт og чай fant jeg masse eksempler på ”kjemisk” betydning i L1, noe som tyder på at de får obligatorisk L2 likevel, med unntak av hos газ som fortsatt har mange setninger med romlig betydning i L1. I tillegg hadde de fleste av ordene noen eksempler på anførselstegn og/eller stor forbokstav i L1.

Hos ветер, отпуск, тиф, чай og чан var det også mange eksempler på romlig betydning i L1, men ikke like stor del som i dem jeg nevnte ovenfor. Alt i alt tyder det på at disse fem ordene har valgfri lokativendelse. Til slutt i denne gruppen har vi гроб, мозг og мыс. Her fant jeg enda færre eksempler på ikke-romlig bruk enn hos ordene ovenfor. Her var det andre faktorer som spilte inn, og som forklarer treffene i L1. Dem vil jeg se nærmere på i 3.4.

3.3.4 Ord med 90-99% L2

I denne gruppen med 31 ord fant jeg mange ikke-romlige eksempler, og mange med anførselstegn i L1. Fleste eksempler med anførselstegn/stor forbokstav fant jeg hos сад, лес, час, нос, аэропорт og берег.

Hos сад (77/5689) sto 60 av de 77 treffene i L1 i anførsel og/eller hadde stor forbokstav. De fleste av disse var eksempler på verket ”Вишневом саде”, eks.:

75) Второго октября 1947 года он сыграл Гаева в « Вишневом саде » — спектакль давался в честь 70-летия М.М. Тарханова. [Владлен Давыдов. Театр моей мечты (2004)]

Resten var ikke-romlige eksempler. Mange av disse var ”дело в саде”, eks.:

76) Я согласен вас использовать, но для этого вам нужно бросить со мной эту нехорошую, совершенно бесцельную манеру играть какого-то дурачка. Дело, конечно, не в саде. — Ну, дело и в саде, — горячо ответил Курт. [Ю. О. Домбровский. Обезьяна приходит за своим черепом, часть 2 (1943-1958)]

Hos лес (72/4127) sto 32 av ordene i anførselstegn og/eller hadde stor forbokstav. Eks.:

77) А вот «В тёмном лесе» Матрена колóтит, [Ю. Н. Тынянов. Малолетный Витушишников (1933)]

Ellers fant jeg mange med ikke-romlig betydning; de med romlig betydning var eldre eksempler fra før 1950. Eksempel på ikke-romlig bruk:

78) Не в лесе и не в медицине дéло... [Легкое дыхание (2004) // «Экран и сцена», 2004.05.06]

Nos час (86/1965) sto 23 av ordene i anførselstegn. Seks av disse var на правительственном часе, og jeg fant fem tilfeller til av denne konstruksjonen, men de sto ikke i anførselstegn:

79) В начале апреля на « правительственном часе » перед нами выступила замминистра здравоохранения Ольга Шарапова. [Александр Головенко. Джульетту гонят на панель (о бесправии русских детей рассказывает заместитель председателя комитета Госдумы по делам женщин, семьи и молодежи Нина Останина) (2003) // «Завтра», 2003.04.23]

I L1 forøvrig finner jeg for det meste eksempler uten romlig betydning:

80) Оно б́ыло безнаде́жно для обвиня́емых, и дéло б́ыло то́лько в часе. [Б. Л. Пастернак. Воздушные пути (1924)]

Nos нос (37/1382) sto 13 av ordene i anførselstegn og/eller hadde stor forbokstav. Resten var for det meste ikke-romlige, eks.:

81) — В таком носе есть нечто легкомысленное, Лор. [Эдуард Лимонов. Молодой негодяй (1985)]

Nos аэропорт (24/1030) sto halvparten av treffene i L1 i anførselstegn og/eller hadde stor forbokstav. Eks.:

82) В Макеевке и на «Аэропорте» в ресторане? [Александр Савельев. Аркан для букмекера (2000)]

Resten av ordene i L1 ser ut til å ha romlig betydning:

83) Девочки, подскажите кто б́ыл в пражском аэропорте там выбор парфюма большой или как? [Красота, здоровье, отдых: Косметика и парфюм (форум) (2004)]

Den samme tendensen fant jeg hos бeпer (21/10084) der åtte ord sto i anførsel i L1, mens resten virker å ha romlig betydning. Selv om resten av eksemplene ser ut til å ha romlig betydning hos аэропорт og бeпer utgjør de en så liten prosentandel av eksemplene med L2 at vi ikke kan påstå at ordene ikke har obligatorisk L2 for det. I alle fall kan man si at L2 er tilnærmet obligatorisk.

Også hos пай (13/769), hvor jeg fant fire i anførsel, og верх (9/549) som hadde tre med stor forbokstav, бой (26/2948) med tre i anførsel og мост (7/924), лёд (7/1268) og угол (79/са 10380) hvor alle hadde to i anførsel, hadde de resterende som regel ikke-romlig betydning. Og hvis det var noen eksempler med romlig betydning, var de som regel fra tida før 1950. Her er et eksempel i anførsel:

84) В «Соленом льде», книге переломной и безусловно знаковой, автор отказался от « лирического героя », двойника, близкого ему по душевной конструкции, маскирующего писательское « я », отдав предпочтение герою-рассказчику, отчего градус искренности прозы заметно поднялся. [Игорь Кузьмичев. Дом на канале // «Звезда», 2003]

Dette er et eksempel uten romlig betydning:

85) Кажется, что солнце никогда не покидает этот город; зимой оно нестерпимо сияет на сметенных к панелям сугробах, на обсыпанных инеем деревьях, на гладком льде замерзшего рейда. [Л. С. Соболев. Капитальный ремонт (1932-1962)]

Her er et eksempel på en romlig bruk, i en eldre tekst:

86) По этому откосу, достигавшему восьми — десяти метров в вышину, можно было взобраться к самой стене обрыва и убедиться, что и ледяные массы, и толщина наносов между ними лежали на сплошном льде, составлявшем таким образом основание острова вышиной над уровнем моря в двенадцать — пятнадцать метров. [В. А. Обручев. Земля Санникова (1924)]

I de resterende 20 ordene var alle eksemplene i L1 enten brukt i ikke-romlig betydning, eller de hadde romlig betydning, men det var kun i eldre eksempler fra før 1950.

Hos вал (10/173) fant jeg fire eksempler i L1 der вал er brukt i forbindelsen огневой вал, 'ildvalse'. Resten var i betydningen 'voll', men alle eksemplene var fra før 1950.

Hos бред (25/692) var de fleste i L1 ikke-romlige eksempler, f.eks.:

87) Но советские киногерои не заходили, что заставило меня усомниться в собственном бреде. [Вадим Самодуров. Рождественские забавы: песни, порно, президент... (2002) // «Вечерняя Москва», 2002.01.10]

Jeg fant fem eksempler der бред var brukt i betydningen 'forfølgelsesvanvidd', noe som tyder på at denne betydningen får L1, ettersom ingen hadde den betydningen i L2, f.eks.:

88) Я пишу об этой случайной встрече так подробно, чтобы показать, до каких пределов мы дошли в этом бреде преследования. [Е. С. Гинзбург. Крутой маршрут (1990)]

Nos долг (25/548) var elleve av de 25 fra tida etter 1950, fire av dem med verbet основать, 'basere på':

89) Преданность, основанная на долге признательности, является для них первой из добродетелей. [Всеволод Овчинников. Ветка сакуры (1971)]

Her har vi ikke romlig betydning, og jeg fant derfor ingen eksempler med основать i L2. De fleste i L1 hadde altså ikke romlig betydning, eks.:

90) Дело было не в долге: полюбь мать Гайка, она ушла бы за ним на край света, несмотря ни на что и вопреки всему... [Анатолий Рыбаков. Тяжелый песок (1975-1977)]

Nos лоб (9/2274) fant jeg et eksempel der L2-bruken blir påpekt av taleren selv:

91) — Кому я теперь нужна? Ну подумай сам, если чего есть в лобе? — Во лбу, — зачем-то поправил Люсин. — Во лбу, Степановна... А насчет нужна не нужна, ты зубы не заговаривай. [Еремей Парнов. Александрийская гемма (1990)]

Nos луг (2/637) мол (3/35) паз (1/10) плац (6/288) порт (35/ 835) og шлях (2/19) er alle eksemplene i L1 fra før 1950. Nos луг var den ene med og den andre uten romlig betydning. Nos шлях hadde begge eksemplene romlig betydning. Nos мол var to brukt med romlig betydning, og en i overført betydning, eks.:

92) По деревянному молу мы идем на берег. На моле кипит работа. Каторжане из «вольной тюрьмы» таскают кули, мешки и ящики. [В. М. Дорошевич. Сахалин (Каторга) (1903)]

Hos паз var det eneste eksemplet i L1 et bokstav-rim:

- 93) Но плавал плот пленных палачей на пламени полого поля — пустыне пузыристых пазух и пуз на пенистом пазе пещерного прага пустот — пружинистой пяткой полуночных песен и плясок. [Велимир Хлебников. Скуфья скифа (1916)]

Hos плац og порт fant jeg i tillegg stedsnavn blant eksemplene i L1, noe som også hemmer bruken av L2. Hos плац fant jeg to eksempler på dette, og ti hos порт, f.eks.:

- 94) Нередко посещали ее два капитана из Варварийских владений султана, Гассан и Мехемет, корабли которых стояли в то время в Венецианском порте. [П. И. Мельников-Печерский. Княжна Тараканова и принцесса Владимирская (1867)]

Hos полк (2/1465) var den ene romlig og fra før 1950, den andre fra en sangtekst:

- 95) Песню припомнил хорошую — « Служили два товарища в одном и том полке... [Семен Данилюк. Рублевая зона (2004)]

Hos пух (10/131) og ров (7/120) var kun fire og to av eksemplene fra etter 1950, noen med romlige betydning og noen uten. Eksempler på ikke-romlige betydninger er:

- 96) Так я развлекаюсь, тем временем иногда неплохо зарабатываю на пухе... [Мария Желнавакова. Письма Н. С. Фуделю (1987-1997) (1987-1997) // «Альфа и Омега», 1999-2000]

- 97) Лирическое место вдруг оживит, осветит и сейчас заменяется опять картиной, напоминающей еще яснее, в каком рве ада находимся ». [Феликс Раскольников. Статьи о русской литературе (1986-2000)]

Hos пот (13/2025) viste to av eksemplene med L1 seg å være fra et dikt:

- 98) Игорю Иртеньеву: одно его известное стихотворение так прямо и называется. Я лежу на животе С папиросою во рте. Подо мной стоит кровать, Чтоб я мог на ней лежать. Под кроватию — паркет, В нём одной дощечки нет, И я вижу сквозь паркет, Как внизу лежит сосед. Он лежит на животе, С папиросою во рте... [Дмитрий Горбатов. Шёнберг в «вертикальном срезе» (2003) // «Лебедь» (Бостон), 2003.10.26]

Og flere eksempler var ikke-romlige:

99) В широком, плотно сжатом рте, в глубоких морщинах, сбегавших от плоского носа к подбородку, в вытаращенных под тяжелыми косыми надбровьями глазах ощущалось неукротимое стремление убивать, мучить, топтать и унижать. [И. А. Ефремов. Час быка (1968-1969)]

Nos снег (30/2241) fant jeg eksempler på overført betydning, dikt, stoff i snøen, og to sto i anførselstegn. Her er et eksempel på overført betydning:

100) Начал спрашивать себя, счастлив ли, и искать смысла **в** любом собственном поступке, в чужой фразе, в падающем снеге, в течении воды, в той вдруг открытой, как вечность, звездной ночи над тайгой . [Юрий Бондарев. Берег (1975)]

Her er et eksempel fra et dikt, der posisjonen til снег er rytmisk betinget:

101) И ждали все, внимая знаку, И подан был знакомый знак. Полк шел в последнюю атаку, Венчая путь своих атак. Забыть ли, как на снеге сбитом В последний раз рубил казак, Как под размашистым копытом Звенел промерзлый солончак, И как минутная победа Швырнула нас через окоп, И храп коней, и крик соседа И кровью залитый сугроб. О милом крае, о родимом Звенела [Александр Алексеев. Героизм обреченных // "Спецназ России", 2003.04.15]

Jeg fant flere eksempler på ”kjemisk” betydning:

102) Запасы воды в снеге составляют 105-185 процентов к норме, а в отдельных районах (Кунгур, Чердынь) - 215-225 процентов. [Возможны ледовые заторы // "Нефтяник" (Пермь), 2003.04.01]

103) Но анализируя только содержание различных компонентов, обнаруженных в больших концентрациях в талом снеге (или поверхностных водах), можно говорить лишь о высокой степени загрязнения атмосферы (или гидросферы) в данном районе. [Геоинформационное эколого-химическое картографирование территории подземного хранилища газа // "Геоинформатика", 2002]

Nos таз (6/185) var én i overført betydning, og fire hadde romlig betydning. I tillegg fant jeg én i betydningen 'bekken', men jeg fant mange med denne betydningen i L2 også, så denne betydningen virker ikke å være forbeholdt L1. Eks. i L1:

104) — Сколиоз, сутулость, нарушение функций кровообращения, застойные явления в малом тазе, повышенная утомляемость, испорченное зрение, плохой почерк пристекают во многом от неправильного сидения за столом, [Владимир Салмин. Есть такая парта!. Где школьнику готовить домашнее задание (2001) // «Известия», 2001.09.10]

Hos тыл (9/1590) fant jeg at fire av eksemplene ikke er i betydningen 'land bak fronten', f.eks.:

105) Мышечное брюшко продолжается в четыре сухожилия, которые на тыле кисти переходят в сухожильные растяжения, прикрепляющиеся каждое средней частью к основанию средней фаланги, а боковыми — к основанию дистальной фаланги II—V пальцев. [Рудольф Самусев, Юрий Селин. Анатомия человека (2003)]

De resterende er fra 1800-tallet, f.eks.:

106) Повсюду принялись за земледелие, везде стали заводить фабрики и мануфактуры, чтоб не зависеть от политических обстоятельств — а Литва осталась в тыле! [Ф. В. Булгарин. Воспоминания (1846-1849)]

Hos чад (4/195) var alle fire ikke-romlige, og hos шкаф (27/949) var alle etter 1950 ikke-romlige:

107) В частности, доктор Буасселье рассказала, что главные клиенты их компании — гомосексуальные пары, мечтающие о семейном очаге и дитяте; желающие воскресить умершего друга или родственника, а также люди, мечтающие видеть в своем чаде точное повторения себя, любимого, без примеси чужих генов. [Елена Жемердеева. Атака клонов (2003) // «Спецназ России», 2003.01.15]

108) Вместо этого референты открыли в шкафе дверцу, бросили туда несколько лопат икры и вылили бутылку пшеничного вина. [Виктор Пелевин. СССР Тайшоу Чжуань (1991)]

Alle tilfeller med Дон (55/1124) i L1 står i anførselstegn, 35 er "Тихом Доне", f.eks.:

109) Когда мы слевой сидели в кабинёте, вошла его жена Анна Моисеевна, брюнетка с гладко зачесанными волосами, похожая на актрису Эмму Цесарскую, — помните, что снималась в роли Аксины в "Тихом Доне"? — красивая, но несколько грузноватая и, как мне показалось, коротконогая. [Анатолий Рыбаков. Тяжелый песок (1975-1977)]

Og hos Крым (5/1216) var ett eksempel med L1 i anførselstegn, mens alle unntatt én var ikke-romlige:

110) Все эти события — позорный Брест-Литовский мир, падение атаманской власти на Дону и Украинской рады в Киеве на Крыме совсем не отражались и казались известиями из другого мира. [П. Н. Врангель. Записки (1916-1921)]

Her kan det være preposisjonen на som gjør at vi får L1, ettersom jeg ikke fant noen eksempler på denne preposisjonen i L2.

3.3.5 Oppsummering av resultater for romlig vs. ikke-romlig bruk:

I gruppa med lavest L2% fant jeg noen eksempler på ikke-romlig bruk i L1 hos пої и суп, men ikke nok til å kunne påstå at L2 er obligatorisk for disse to ordene, da de bare får henholdsvis ett og to treff i L2.

I den andre gruppa med mellom 10-89% L2 fant jeg mange ikke-romlige eksempler hos mange av ordene. Spesielt hos ад, бал, быт, глаз, пир, след, торг и шёлк. Alle disse ordene hadde mye ikke-romlig bruk i L1, noe som tyder på at de får tilnærmet obligatorisk L2 ved romlig bruk. I tillegg så vi at preposisjonen на forekom hyppigst i L1 hos шёлк. Dette er noe jeg skal se nærmere på i kapittel 4.

Hos газ, дым, мёд, пар, пот, спирт и чай fant jeg masse eksempler på ”kjemisk” betydning i L1. ”Kjemisk” betydning forklarer mye av treffene i L1 hos alle disse ordene og tyder på at de får obligatorisk L2 likevel, med unntak av hos газ som bortsett fra mange eksempler på kjemisk innhold, samt andre ikke-romlige konstruksjoner, fortsatt har mange setninger med romlig betydning i L1. Dette ser jeg nærmere på i 3.4.

I tillegg hadde de fleste ordene noen eksempler på anførselstegn og/eller stor forbokstav i L1, flest fant jeg hos бал, пир, форт и яр. Dette forsterker antakelsen om at бал и пир har obligatorisk L2, men hos форт fant jeg mange setninger med romlig betydning, og det ser dermed ut til at форт har valgfri lokativendelse. Vi så også at ved stedsnavn kan яр få både L1 og L2, samtidig som L2 er obligatorisk i fri bruk.

Hos ветер, отпуск, тиф, чай и чан var det også mange eksempler på ikke-romlig betydning i L1, men ikke like stort antall som hos de nevnt ovenfor. Dermed ser det ut til at disse fem ordene har valgfri lokativendelse.

Til slutt i denne gruppen har vi гроб, мозг и мыс. Her fant jeg ikke like mange eksempler på ikke-romlig bruk som hos ordene ovenfor. Det er andre faktorer som spiller inn, og som kan forklare treffene i L1, og disse skal jeg se nærmere på i 3.4.

I den største gruppa med ord, gruppa med 90-99% L2, fant jeg mange ikke-romlige eksempler hos alle ordene, samt mange med anførselstegn/stor forbokstav i L1. Flest eksempler med anførselstegn/stor forbokstav fant jeg hos сад, лес, час, нос, аэропорт og берег. Alle disse ordene virker å få obligatorisk L2 i romlig betydning, bortsett fra час der bruken av ordet er forskjellig i L1 og L2. Dette beskrives nærmere i 3.4.

Også ordene рай, верх, бой, мост, лёд og угол hadde noen få ord i anførsel i L1, mens de resterende som regel ikke hadde romlig betydning, og hvis det var eksempler med romlig betydning, var de som regel fra tida før 1950.

I de resterende ordene вал, бред, долг, лоб, луг, мол, паз, плац, полк, порт, пух, ров, рот, снег, таз, тыл, чад, шкаф, шлях, Дон og Крым var alle eksemplene i L1 enten brukt i ikke-romlig betydning, eller de hadde romlig betydning, men kun i eldre eksempler fra før 1950. Bare hos снег fant jeg eksempler på ”kjemisk” innhold i L1.

3.4 To typer variasjon

Her vil jeg se på ord som har to typer variasjon. Noen ord har hva vi kan kalle ”uekte” variasjon siden L2 er obligatorisk i én betydning, mens L1 brukes konsekvent i en annen betydning, Andre ord har ”ekte” variasjon der begge kasus forekommer i én og samme betydning.

Her har jeg valgt å se på ordene det gjelder, i alfabetisk rekkefølge. Ordene er бег, бой, век, газ, гроб, край, круг, лес, мир, мозг, мыс, род, ряд, свет, смотр, строй, ход og час.

Бег L1 261/L2 572

Her fant jeg at бег i L1 brukes i betydningen ’løp’ og ’kappløp’:

111) Все мировые рекорды в беге на 100 м [Сергей Подушкин. Нескладный супермен. Тим Монтгомери стал самым быстрым человеком на планете // "Известия", 2002.09.15]

Mens i L2 er бег brukt i betydningen ’i farta’, eks.:

112) — закричала она на бегу. [Елена Ильина. Четвертая высота (1945)]

Бой L1 26/L2 2948

Her fant jeg tre eksempler på at бой i L1 var brukt i betydningen 'trommeslag', f.eks.:

- 113) Он был с ног до головы в безвкусных вывесках (белье, корсеты, шляпы), совсем без зелени, без травы, без цветов, весь в барабанном бое, так всегда напоминающем смертную казнь, в хорошем столичном французском языке, в грандиозных похоронных процессиях и описанных Мандельштамом высочайших поездках. [А. А. Ахматова. Автобиографическая проза (1957-1965)]

og ett eksempel på бой i betydningen 'hjerteslag':

- 114) Яконов отклонился от оконца и, чувствуя замедления в бое сердца, припал к косяку у ржавой железной двери, не распахивавшейся много лет. [Александр Солженицын. В круге первом, т.1, гл. 1-25 (1968) // «Новый Мир», 1990]

I tillegg fant jeg fem eksempler på L1 i uttrykket бой быков, 'tyrefekting':

- 115) Побывали и в Венеции, и во Флориде, и в Ла Скала на «Аиде», и на бое быков... летали над полями, горами и городами. [Василий Катанян. Лиля Брик. Жизнь (1999)]

Ingen av disse betydningene fant jeg i L2, så det tyder på at de kun forekommer i L1, noe som for så vidt er logisk, ettersom det er vanskelig å forestille seg romlig betydning ved tromme- og hjerteslag. 'Tyrefekting', derimot, kunne fått L2 ettersom man her kan tenke seg romlig betydning. Enten er det tidsfaktoren som hindrer L2 ettersom fire av de fem eksemplene er fra tida før 1950, eller det kan være at substantivet i genitiv etter бой hindrer L2-bruken.

Век L1 5200/L2 796

Švedova (1980:488) og Plungjan (2001:242) skriver at век får L2 i uttrykket на своем веку, 'i sitt liv', og de fleste av treffene i korpus var dette uttrykket:

- 116) Не каждому удается на своем веку застать гибель мира — «последнего» смысла и цели всей человеческой эволюции! [Сергей Роганов. Homo mortem (2003) // «Лебедь» (Бостон), 2003.10.12]

Isačenko (2003[1965]:121) skriver at век har flere ulike betydninger, og får L2 kun i betydningen 'liv'. I betydningen 'århundre' får vi L1:

- 117) Это означает, что в VII веке Коран ещё только складывался. [Рафаил Нудельман. Тайны вечных книг: ученые исследуют Коран // «Знание - сила», № 1, 2003]

Etter korpusresultatene å dømme ser vi at Isačenko har rett. Jeg fant mange eksempler på andre konstruksjoner enn на своём веку:

118) все, что угодно, купить), — либо, опьяненные той неизвестной на их неторопливом веку быстротой, с какой богатели новые, неизвестно откуда появившиеся люди, пускались очертя седые головы за ними вслед: [Сергей Бабаян. Господа офицеры (1994)]

Og jeg fant flere eksempler på bare на веку:

119) А вот главная дорога на веку встретила всего одна. [Владимир Зубков. «Бывает ночами мне снится завод...» (2004) // «Уральский автомобиль» (Миасс), 2004.01.31]

Altså er ikke L2 bare betinget av den faste frasen на своем веку, det blir riktigere å si at vi får obligatorisk L2 i betydningen 'liv'.

Газ L1 201/L2 41

Som vi så i 3.2, var 15 av de 41 ordene i L2 faste uttrykk. Da har vi kun 26 igjen i L2. Da synker L2% til 11,45%, noe som ikke er særlig høyt. Likevel vil jeg ikke påstå at lokativbruken er vilkårlig, da jeg bare fant L2 i uttrykk som har med tilberedning av mat å gjøre:

120) — Надо бы чаю поставить, — сказала Гавриловская, опустошив первый ряд пластмассовых ячеек. — Что там у тебя на газу? — Печень. [Ольга Некрасова. Платит последний (2000)]

I tillegg fant jeg noen eksempler på apparater som går på gass:

121) За отчетный период в рубрику пришло восемь заявок на розыск дефицитных московских товаров, в том числе кальяна для курения с тремя и более трубками, сетки для мясорубки, ножа-экономки для чистки овощей, холодильника, который работает на газу, книги Бласко Ибаньеса «Кровь и песок» и др. [Дорогая моя столица (1997) // «Столица», 1997.09.02]

Som vi ser er det her snakk om huslige, mer hverdagslige ting. I L1 virket eksemplene å ha et mer faglig, teknisk preg:

122) Чтобы обеспечить привод указанных насосов, турбина, работающая на газе с избытком окислителя, должна развивать мощность 190 МВт. [Б. И. Каторгин. Перспективы создания мощных жидкостных ракетных двигателей // «Вестник РАН», 2004]

123) Что касается содержания H₂, CO₂ и CS₂ в технологическом газе, то их влияние на точность расчета K_{n 2 S} и K_s более существенно. [Л. В. Моргун, О. Е. Филатова. Расчет степени конверсии сероводорода в процессе Клауса на основе данных хроматографического анализа (2004) // «Газовая промышленность», 2004.12.15]

I tillegg var hele 41 av eksemplene i L1 на природном газе, naturgass:

124) Для этого хватает 140-сильного двухцилиндрового мотора, работающего на природном газе. [Владимир Соловьев, Сергей Канунников. Лицом к лицу (2004) // «За рулем», 2004.04.15]

Som vi ser er L1 mest brukt, men L2 forekommer foruten i faste uttrykk, ved huslige, hverdagslige ting, mens ord med mer fagspråklig stil får L1.

Гроб L1 327/L2 993

I de fleste eksemplene i L1 var гроб brukt i religiøse kontekster. Jeg fant bare to slike setninger med L2:

125) Тарасий объяснял мне противоположность с нижней, полутемной церковью, где Христос поруганный, в Гробу, здесь же Он в торжестве, я обратил внимание на молодого, огненно-рыжего монаха, оживленно разговаривавшего с моей женой. [Б. К. Зайцев. Валаам (1936)]

Край L1 1876/L2 3129

Край får L1 i betydningen 'administrativt område':

126) Фрукты выращиваются, главным образом, в Краснодарском крае. [Личные подсобные хозяйства населения: состояние и перспективы* // «Вопросы статистики», № 10, 2004]

Og i betydningen 'den forreste linje ved fronten' forekommer kun L1:

127) Это подтверждает и вчера́шнее обеща́ние Бориса Грызлова увели́чить чи́сленность сотру́дников, рабо́тающих на пе́реднем кра́е боро́ьбы с кримина́лом — ви́димо, опера́тивных и участко́вых. [Евгений Чубаров. Продолжение следует. Кадровые перестановки в МВД завершаются, реформа -- продолжается (2001) // «Известия», 2001.07.10]

Край får L2 i betydningen 'kant, trakt':

- 128) Вообще-то в этом горном краю камней было много, но каждый из них как-то сам по себе устроился на подходящем для того месте, кроме одного, самого угрожающе огромного. [Василь Быков. Камень (2002)]

Og i betydningen 'funksjonell overflate':

- 129) Служили, стало быть, на краю степей, где солнце пекло как в пустыне, что весной, что осенью, а от однообразия и тоски, бывало, сходили с ума. [Олег Павлов. Карагандинские девятины, или Повесть последних дней // «Октябрь», № 8, 2001]

Круг L1 944/L2 2403

Круг får L1 i betydningen geometrisk sirkel, som her i 'polarsirkel':

- 130) по вечерам показывали капустастики, участвовали в высадке на Северном полярном круге и каждый получил диплом новоиспечённого полярника. [Северная сказка (2004) // «Экран и сцена», 2004.05.06]

Og i den sportslige betydningen 'runde, omgang' forekommer bare L1:

- 131) Давже не знаю кто и выиграет ЦСКА чудом победила в первом круге посмотрим что завтра будет. [Баскетбол-2 (форум) (2005)]

Круг får L2 i betydningen 'en sirkel av mennesker', som f.eks. i en vennekrets, eks.:

- 132) В кругу семьи / друзей / или может быть на сцене? [Борис Гребенщиков. Пресс-конференция Б.Гребенщикова (2003)]

Лес L1 72/L2 4127

Vi får L2 i betydningen 'skog', og L1 i betydningen 'tømmer'. 13 av ordene i L1 hadde betydningen 'tømmer'. Eks.:

- 133) Только на нефти, газе, лесе, морепродуктах можно заработать такие деньги, которые позволили бы всем (при справедливом распределении) жить безбедно! [Им бояться нечего. Reader@izvestia.ru (2002) // «Известия», 2002.07.17]

Мир L1 24000/L2 10

Мир får L1 i betydningen 'verden':

134) Тяжёлую в основнóм индустри́ю, воéнную, ста́ло быть, что́бы все в мире боя́лись чудóвищного госуда́рства под зве́риным назва́нием Эсэсэсэр. [Виктор Астафьев. Затеси (1999) // «Новый Мир», № 2, 2000]

Derimot har vi L2 i religiøs betydning:

135) Наступа́ют времена́, кото́рые потре́буют огро́много напряже́ния челове́ческого ду́ха, огро́много труда́. Должно́ бу́дет вы́работаться о́собого ро́да мона́шество в миру, о́собого ти́па мона́шеского о́рдена. [Н. А. Бердяев. Новое средневековье (1924)]

Мозг L1 209/L2 1492

Jeg fant like mange eksempler på мозг i betydningen 'ryggmarg' som 'hjerne' i både L1 og L2. Men jeg fant flere eksempler i L1 som omhandlet nerver og operasjoner, eks.:

136) В понедельник прокуратура Санкт-Петербурга направила в Институт мозга человека Российской академии наук специальное представление, запрещающее проводить платные операции на мозге наркоманов. [Елена Лория. Прокуратура взялась за мозг // "Известия", 2002.08.06]

Jeg fant hele 15 tilfeller i L1 der мозг var brukt i forbindelse med ordet операция, mot bare syv i L2. Prosentmessig utgjør det en stor forskjell. I tillegg fant jeg 14 eksempler i L1 som omhandlet testing av musehjerner:

137) При этом индекс защиты составил 3-46%, увеличение показателя среднего времени жизни - 3-5 сут, снижение уровня накопления вируса в головном мозге погибших мышей - 10-100 раз. [Противовирусная активность индуктора интерферона амиксина при экспериментальной форме лихорадки Западного Нила // "Вопросы вирусологии", 2004]

Jeg fant ingen lignende eksempler i L2. I L2 er мозг brukt i mer "overført" betydning, på like linje med 'tanke' eller 'sinn':

138) Откуда-то из старóх разгово́ров у меня́ в мозгу́ засе́ла информа́ция, что он рабо́тает в отде́ле хро́ники. [Вера Белоусова. Второй выстрел (2000)]

Det virket som om vi her også kan skille mellom fagspråk som får L1 når det er snakk om operasjoner, forsøk på musehjerner og nerveceller i hjernen, mens i L2 er det snakk om hjernen på en litt mer abstrakt måte, i en mer hverdagslig stil.

Мыс L1 123/L2 131

I L1 kommer det som regel et egennavn etter мыс:

- 139) у отца была ви́лла, стоя́вшая на мы́се Сирмион. [Владислав Отрошенко. Эссе из книги «Тайная история творений» // «Октябрь», № 12, 2001]

De aller fleste i L2 står uten etterfølgende egennavn:

- 140) В тот год держáл в осáде си́льно укрепле́нный за́мок на лесно́м мы́су. [Василь Быков. Главный кригсман (2002)]

Род L1 2766/L2 559

Род får L1 i betydningen 'noe i den retning':

- 141) Ну, или ещё что-нибудь в э́том ро́де. [Алексей Слаповский. Международная любовь (1999)]

Også i betydningen 'til en viss grad', 'på sett og vis', 'på en måte' er L1 enerådende:

- 142) Сверх того она́ ещё не могла́ понять, почему́ кварти́ру постро́или ей, а не Тане, родно́й до́чери, к тому же в не́котором ро́де семе́йной? [Людмила Улицкая. Путешествие в седьмую сторону света // Новый Мир, № 8-9, 2000]

Og i betydningen 'i sitt slag', 'noe for seg selv' fant jeg kun L1:

- 143) Онí еди́нственные и неповтори́мые в своём ро́де. [И. А. Архипова. Музыка жизни (1996)]

Род får L2 i betydningen 'ряд поколений':

- 144) — Дурацкое имя — Матвей, но у нас в роду уже двенадцать поколений мальчиков называют только так! [Валерий Попов. Будни гарема (1994)]

Ряд L1 2810/L2 3136

Ряд får L1 i betydningen 'rad', 'rekke' og i betydningen av kvantitet, som i в ряде случаев 'en rekke tilfeller':

- 145) Одна́ко изве́стно, что перенесённые в де́тстве красну́ха и ЭП в 4% слúчаев мо́гут приводи́ть к разви́тию панкреатита, а впо́следствии в ряде слúчаев — и к

возникновению инсулинзависимого сахарного диабета. [В. В. Зверев, Н. В. Юминова. Проблемы кори, краснухи и эпидемического паротита в Российской Федерации (2004) // «Вопросы вирусологии», 2004.05.03] .

Derimot forekommer L2 i betydningen 'linje', som i forbindelsene в первом ряду 'i første rekke', стоять в ряду 'stå på rekke', eks.:

146) Суеты́ не́ было то́лько в пе́рвом ря́ду, где расположился вы́сший сове́т па́ртии. [Рустем Фаляхов. То ли больных стало больше, то ли все выздоровели (2003) // «Газета», 2003.06.30]

Свет L1 37/L2 157

Свет i betydningen 'lys' får L1 når vi har et substantiv i genitiv etterpå, f.eks.:

147) В свёте но́вых ви́зовов и угро́з се́ссия, как ожида́ется, бу́дет спосо́бствовать создáнию допóлнительных эффéктивных барьéров на пу́ти распро́странéния наркóтиков и престúпности. [Ю. В. Федотов. Ответы на вопросы корреспондента ИТАР-ТАСС в преддверии основной ежегодной сессии ЭКОСОС 2004 года // «Дипломатический вестник», № 7, 2004]

L2 brukes derimot når det står alene:

148) Фáры санитарной маши́ны пла́вили сýмеречное зóлотце из ро́я песчи́нок, ви́димых то́лько на свету́. [Олег Павлов. Карагандинские девятины, или Повесть последних дней // «Октябрь», № 8, 2001]

Смотр L1 70/L2 137

Смотр har ulike betydninger. Ifølge Berkov (2001) får **смотреть** L2 i betydningen 'militær parade/revy', men L1 i betydningen 'oppvisning'. Til tross for dette fant jeg 10 eksempler på militærparade med L1 selv om det er romlig betydning. Alle eksemplene er fra tida etter 1950:

149) Под Харьковом Шамиль присутствовал на смотре русских войск, где его, человека, непосредственно причастного к военному делу, впечатлили вид, экипировка, вооружение стройно маршировавших колонн. [Владимир Дегоев. Мирянин (1999) // «Дружба народов», 1999.04.15]

De resterende er i betydningen 'oppvisning':

150) Тогда жанровая сценка с плясками « Василий Тёркин на привале » даже была отмечена первой премией на смотре художественной самодеятельности. [К. Зайковский. Верить хочу, что завод возродился (2004) // «Уральский автомобиль» (Миасс), 2004.01.17]

Så dersom vi ser bort i fra de 60 ordene i L1 som har betydningen 'oppvisning' får vi 10 ord i L1, og 137 i L2 i betydningen militær parade/revy, og da stiger tallet til 93,29% L2.

Строй L1 336/L2 1009

Строй får L1 i betydningen 'statsordning', 'system':

151) Таким образом, только 15 % вятского духовенства придерживались монархических взглядов, и примерно 4 % присутствовавших были противниками преобразований в политическом строе страны. [Михаил Бабкин. Приходское духовенство Российской православной церкви и свержение монархии в 1917 году (2003) // «Лебедь» (Бостон), 2003.09.14]

Derimot har vi L2 i den militære betydningen av ordet, 'formasjon', 'geledd':

152) Своёй продукцией на базе "Нивы" ВАЗ собирается потеснить в армейском строю широко распространённые автомобили Ульяновского автозавода. [Неделя 22.08-2000.08.28 // «Коммерсантъ-Власть», № 33, 2000]

Jeg fant en setning der både L1 og L2 ble brukt:

153) Интересно, между прочим, что обучение строевой линии в пехотном строю делается из экономии — пехотинцы изображают собою в то же время и всадников, поэтому они делятся на 3, как в кавалерийском строе. [П. К. Козлов. Географический дневник Тибетской экспедиции 1923-1926 гг. №1 (1923-1924)]

Altså får dette ordet 100% L2 for betydningen 'formasjon', 'geledd':

Ход L1 ca. 7744/L2 ca. 6277

Ход får L1 når det brukes etterfulgt av substantiv i genitiv med betydningen, 'forløp', 'gang', eks.:

154) В ходе беседы лидеры двух стран затронули весь спектр российско-американских отношений. [Встречи В.В. Путина на Си-Айленде // «Дипломатический вестник», № 7, 2004]

og L2 i betydningen 'uten å stanse', 'i farten':

155) Глáдить на ходу́, стирáть на бегу́ - быстрéе, быстрéе, некогда! [Александр Волков. Одеться с иголки и без ниточки // «Знание - сила», № 10, 2003]

og i uttrykket на пóльном ходу́ 'i full fart':

156) Вот где зарáботают на пóльном ходу́ все фóрмы "Б-214". [Ю. О. Домбровский. Обезьяна приходит за своим черепом, часть 2 (1943-1958)]

Samt i uttrykket быть в ходу́ 'være gjengs', 'brukes mye':

157) Разложíли упомя́нутые наци́стские листкí и стáли удаля́ть из их тéкстов идеологíческие клише́, заменя́я их на те, что были в ходу́ в тогдáшней ГДР. [Михаил Карпов. Список Визенталя (2003) // «Совершенно секретно», 2003.05.05]

Her er det ikke vits i å telle antall L1 og L2, ettersom bruken er så forskjellig. Jeg søkte med "podkorpus" for å slippe å se igjennom alle eksemplene og fikk da 244 i L1 og 206 i L2. Det ser altså ut til at ход forekommer litt oftere i L1 enn i L2.

Час L1 86/L2 1965

I L1 får vi som regel et substantiv i genitiv etter час, som f.eks. frasen в часе езды, som jeg fant 25 eksempler på i L1, eks.:

158) деревушке, расположенной всего в часе езды от моего дома в Мюнхене. [Надежда Трофимова. Третье желание // «Звезда», 2003]

3.4.1 Oppsummering for ord med forskjellig variasjon

For å få bedre oversikt oppsummerer jeg vha. en tabell:

Ord	L1	L2
Бег	Løp, kappløp	I farta
Бой	Tromme-/ hjerteslag, tyrefekting	Kamp
Век	Tidsalder, århundre	Liv
Газ	Faglig, kjemisk stil	Matlaging, apparater som går på gass
Гроб	Religiøs kontekst	Ikke religiøs kontekst
Край	Administrativt område, forreste linje ved fronten	Funksjonell overflate, kanter/trakter

Круг	Geometrisk sirkel, runde/omgang	Krets
Лес	Tømmer	Skog
Мир	Verden	Kirkelig betydning, 'utenfor kirka'
Мозг*	I forb. med operasjoner, forsøk	Hjernen, sinnet
Мыс	Fulgt av egennavn	Ikke fulgt av egennavn
Род	Noe i den retning, i sitt slag	Generasjonsrekke
Ряд	Rekke, fulgt av substantiv i genitiv	Linje, i første rekke, stå på rekke
Свет	Fulgt av substantiv i genitiv	Ikke fulgt av substantiv i genitiv
Смотр	Oppvisning	Militær parade/revy
Строй	Statsordning, system	Formasjon, geledd
Ход	'forløp'	'I farta', 'brukes mye'
Час	Fulgt av substantiv i genitiv	Ikke fulgt av substantiv i genitiv

* МОЗГ er det ordet med minst tydelig skille mellom valg av lokativform.

Som vi ser av tabellen, er det noen ord som har obligatorisk L2 i én betydning, og L1 i en annen. Век, лес, смотр, строй er de ordene med skarpest betydningsskille i L1 og L2. Disse ordene er gjengitt i halvfete typer i tabellen. Век får L2 i betydningen 'liv', лес i betydningen 'skog', смотр i betydningen 'militær parade/revy', og строй i betydningen 'formasjon', 'geledd'. I tillegg får род L2 i betydningen 'generasjonsrekke', край i betydningen 'kant, trakt', og круг i betydningen 'krets'. Disse ordene har det vi kan kalle "uekte" variasjon. Resten av ordene har vist seg å ha "ekte" variasjon, der begge kasus forekommer i én og samme betydning av ordet, men i ulike konstruksjoner. Som vi ser av tabellen, får vi L1 når det kommer et substantiv i genitiv etter ряд, свет og час, eller et egennavn, som i мыс sitt tilfelle. Disse er gjengitt i kursiv i tabellen.

I tillegg til disse har vi også ord som fikk L1 i fri bruk, og L2 i en annen bruk av ordet, som бег og ход som begge får L2 i betydningen 'i farta'. Ход får også L2 i betydningen 'brukes mye'. Газ og мозг får L2 ved huslige, hverdagslige ting, mens L1 brukes i mer fagspråk. Нос бой forekom 'hjerteslag', 'trommeslag' og 'tyrefekting' kun i L1. Гроб og мир får L1 i religiøse sammenhenger.

Altå er dette ord som opptrer ulikt alt etter sammenhengen og betydningen de brukes i.

Å påstå at de har obligatorisk L2 blir derfor feil, og de er heller ikke valgfrie i ordets rette forstand, ettersom det viser seg å være et fastlagt mønster for når de får L1 og når de får L2.

3.5 Tid – fremgang eller tilbakegang for lokativ 2?

L2 er en ikke-produktiv kasus, dvs. at nye ord ikke får L2. For eksempel har сейф nesten samme form og betydning som шкаф, men opptrer likevel aldri i L2. I tillegg hevder Plungjan at L2 sakte, men sikkert reduseres (Plungjan 2001:233). Som vi har sett, stemmer ikke dette for alle ordene, noen har fremgang etter 1950 og andre tilbakegang. Jeg vil i tillegg prøve å se om ordene som har fremgang, skiller seg ut fra de som har tilbakegang, i håp om å se et mønster for hvilke ord som får mer eller mindre L2 med årene.

Ifølge Dunstan Brown (2007:66) har hankjønns substantivene i 1. deklinasjon som får L2, fire egenskaper til felles. Alle egenskapene gjelder ikke alle ordene, men flesteparten. Den første egenskapen han nevner, er at ordene som regel kun har én stavelse, den andre er at de aller fleste slutter på hard konsonant, den tredje er at de fleste har trykkmønster c⁸, og den fjerde er at alle er inanimate. Da kan det være nærliggende å tro at ord som har tilbakegang i L2, er ord som mangler noen av disse egenskapene, mens de som har fremgang, er ord som har flere av dem.

I tillegg kan det tenkes at ord som betegner beholdere, rom og overflater har større sjanse for å beholde sin L2, i motsetning til ord som betegner situasjoner, objekter og stoff, som jo ikke har romlig betydning i ordets egentlige forstand. Plungjan har delt opp alle sine L2-ord i 7 kategorier som jeg velger å ta utgangspunkt i: beholdere (шкаф), rom (лес), konfigurasjoner av objekter som danner en stødig struktur (ряд), overflater (плац), objekter med funksjonell overflate (мост), stoff (пот) og situasjoner (бред). Her vil det være nærliggende å tro at ord som betegner beholdere, rom og overflater har større sjanse for å beholde, evt. øke, sin L2-prosent.

Jeg har tatt utgangspunkt i alle de ordene som det lar seg gjøre å sammenligne prosenttall for, for tida etter 1950. Det betyr at ord som har ulik variasjon (se 3.4) eller for få treff i korpus, ikke blir regnet med. I tillegg kan vi se bort fra disse 11 ordene, da de fikk 100% L2: Бек 'liv', лог, низ, пар 'mark', пах, плав, под, пол, пыл, строй 'geledd' ток 'treskeplass'. Disse ordene steg etter 1950 (uthevet de som steg 5 prosentpoeng eller mer):

---

⁸ Ord som har trykkmønster c, har stammebetonte former i entall, og endelsesbetonte i flertall.

Ord (49 stk)	Trykk	L2	L2 etter 1950	Ordtype
ад	a	86,22	95,17	Rom
аэропорт	e	97,72	97,80	Rom
бал	c	45,89	79,63	Situasjon
берег	c	99,79	99,85	Overflate
бережок	b	95,41	96,43	Overflate
бой	c	99,13	99,35	Situasjon
бок	c	99,70	99,90	Objekt med funksjonell overflate
быт	a	87,20	94,72	Situasjon
верх	c	98,39	98,53	Rom, funksjonell overflate
ветер	a,e	87,65	94,42	Situasjon
глаз	c	89,52	94,98	Beholder
год	c	99,61	99,67	Beholder
гроб	c	75,23	85,90	Rom
долг	c	95,64	96,68	Situasjon
Дон	a	95,34	99,73	Overflate
дуб	c	44,68	45	Objekt m funksjonell overflate
дым	c	87,65	93,10	Stoff
Клин	a	42,86	81,82	Rom
кол	b	85,96	92,57	Objekt m funksjonell overflate
Крым	c	99,59	99,70	Rom
лёд	b	99,45	99,47	Stoff
лес	c	98,29	99,32	Rom
лёт	a	96,22	97,72	Situasjon
лоб	b	99,61	99,75	Objekt m funksjonell overflate
мех	c	93,52	97,20	Stoff
мост	c,b	99,24	99,48	Objekt m funksjonell overflate
мох	b	91,43	93,44	Stoff
мыс	a	51,76	59,22	Overflate
пир	c	86,75	87,71	Situasjon
порт	e,c	95,98	99,87	Rom
пот	c	94,69	97,01	Stoff
пруд	b	80,66	96,79	Rom, Overflate

пух	a	92,91	94,94	Stoff
ров	b	94,49	96,20	Beholder
рот	b	99,36	99,77	Beholder
сад	c	98,66	99,55	Rom
скит	b	80,93	89,74	Rom
след	c	75	80	Overflate
снег	c	98,68	99,35	Stoff
сок	a	58,77	74,5	Stoff
спирт	c	24,15	43,81	Stoff
сук	a	90,80	93,62	Objekt m funksjonell overflate
таз	c	96,86	97	Beholder
тиф	c	66,10	78,57	Situasjon
угол	b	99,24	99,70	Objekt m funksjonell overflate, rom
хлев	c	85,11	91,58	Beholder
хмель	a	42,86	66,7	Situasjon, bløt konsonant
цех	e,c	20,50	22,90	Rom
шкаф	c	97,23	99,58	Beholder

Her ser vi at 26 av de 49 ordene hadde trykkmønster c, dvs. 53%. Trykkmønster b innebærer i likhet med trykkmønster c endetrykk i flertall, og om vi teller med dem (10 stk) ser vi at det gjelder 73% av ordene. Bare 24 av de 49 ordene betegnet beholder, rom eller overflate, dvs. 49%. Fem ord hadde flere stavelser. Og ett ord har bløt konsonant til slutt i stammen.

Mange av ordene i tabellen over steg bare ubetydelig. Det er derfor naturlig å se nærmere på ord som steg med minst 5 prosentpoeng. Av de 18 ordene som steg 5 prosentpoeng eller mer, hadde 8 av dem trykkmønster c, dvs. 44%. Hvis vi teller med de tre med trykkmønster b, oppnår vi 55%. Av de 18 ordene var det halvparten av dem som betegnet en beholder, rom eller overflate, dvs. 50%.

Disse ordene steg til 100% etter 1950 (uthevet de som steg mer enn 5 prosentpoeng):

Ord (18 stk)	Trykk	L2 før 1950	Ordtype
бор	a	99,72	Rom
борт	c	99,78	Funksjonell overflate
вал	c	94,54	Overflate
воз	c	98,03	Funksjonell overflate
зоб	c	96,67	Beholder
лад	c	99,29	Situasjon
луг	c	99,69	Overflate
мел	a	85,90	Stoff
мол	a	92,11	Overflate
паз	c	90,91	Beholder
плац	a	97,96	Overflate
плен	a	99,29	Situasjon
плот	b	97,92	Overflate
полк	b	99,86	Konfigurasjon av objekter
пост (stilling),	b	99,53	Overflate
ток (leik),	c	97,5	Overflate
тыл	c	99,44	Rom
шлях	a	90,48	Overflate

Her ser vi at 9 av de 18 ordene hadde trykkmønster c, dvs. 50%. Hvis vi her også teller med de tre med trykkmønster b oppnår vi 67%. 12 av de 18 var ord som betegnet beholder, rom eller overflate, dvs. 67%. Ingen ord hadde flere stavelser eller myk konsonant til slutt i stammen. Av de 4 ordene som steg 5 prosentpoeng eller mer, hadde kun ett ord trykkmønster c, dvs. 25%, og ingen hadde trykkmønster b. Tre ord betegnet beholder, rom eller overflate, dvs. 75%.

Disse ordene fikk færre treff etter 1950 (uthevet de som sank mer enn 5 prosentpoeng):

Ord (20 stk)	Trykk	L2	L2 etter 1950	Ordtype
бред	a	96,51	95,96	Situasjon
зад	c	91,67	90,74	Rom
клей	a	74,29	62,5	Stoff
мозг	c	87,71	81,58	Beholder
мёд	c	86,30	78,38	Stoff
нос	c	97,39	96,90	Beholder
отпуск	c	24,34	8,55	Situasjon
пар (damp)	c	87,76	85	Stoff
пост (faste)	b	27,78	6,67	Situasjon
рай	a	98,34	97,69	Rom
смотр	c	93,29	26,31	Situasjon
стог	c	53,92	45,57	Beholder
торг	c	72	60,87	Overflate
форт	a	43,64	7,41	Beholder
чад	a	97,99	96,49	Stoff
чай	c	33,77	25,53	Stoff
чан	c	20,83	10,53	Beholder
час	c	95,81	89,21	Tid, beholder
шёлк	c	53,39	28,30	Stoff
яр	a	63,43	56,91	Overflate

Her ser vi at 13 av de 20 ordene har trykkmønster c, dvs. 65%. Her var det kun ett ord som hadde trykkmønster b, om vi teller med det oppnår vi 70%. 10 av de 20 var ord som betegner beholder, rom eller overflate, dvs. 50%. Bare ett ord hadde flere stavelser, og ingen har myk konsonant til slutt i stammen.

Hvis vi konsentrerer oss om de ordene som synker 5 prosentpoeng og mer i L2 for tida etter 1950, får vi 14 ord. 10 av de 14 har trykkmønster c, dvs. 71%. Om vi teller med det ene ordet med trykkmønster b får vi 78%. 7 av de 14 er ord som betegner beholder, rom eller overflate, dvs. 50%.

3.5.1 Oppsummering av resultater for tid – fremgang eller tilbakegang?

Først og fremst ser vi at det ikke er uvanlig at ord får mer L2 for tida etter 1950. Jeg har funnet 67 ord der L2-prosenten stiger.

Ikke uventet hadde gruppen med ord som steg til 100% flest ord som betegner rom, beholder og overflate, hele 67%. I tillegg hadde 67% trykkmønster b eller c. Av disse var det fire ord som steg med 5 prosentpoeng eller mer, og av disse var tre av dem ord som betegnet rom, beholder eller overflate. Men bare ett av dem tilhørte trykkmønster c.

Overraskende nok fant jeg flest eksempler på trykkmønster b og c i gruppen med ord som synker etter 1950, hele 78% for de ordene som synker mer enn 5 prosentpoeng. Det ser altså ikke ut til at trykkmønsteret spiller noen avgjørende rolle for om L2% stiger eller synker.

I gruppen med ord som steg etter 1950, fant jeg flest ord med flere stavelser, hele fem stykk, i tillegg til ett med bløt konsonant til slutt i stammen. I gruppen med ord som sank, fant jeg kun ett ord med flere stavelser og ingen med bløt konsonant. Her ser vi at avvikende form ikke har noen innvirkning på bruken etter 1950, snarere tvert i mot.

Med andre ord er det vanskelig å se noe klart mønster for hvorfor noen ord får mindre L2 etter 1950 og noen flere. Resultatene mine tyder på at form ikke spiller noen avgjørende rolle, mens vi kanskje har en indikasjon på at betydning har en viss effekt.

3.6 Hvilken av beskrivelsene er mest presis?

For å kunne avgjøre hvilket av de tre verkene som er mest presist i sin beskrivelse av hvilke ord som får L2, må vi først se på hvilke ord som ifølge min korpusundersøkelse har obligatorisk L2, og hvilke som ikke har det.

Disse ordene fikk 100% L2 (11 stk):

Век 'liv', лог, низ, пар 'mark', пах, плав, под, пол, пыл, строй 'geledd' ток 'treskeplass'.

Disse steg til 100% etter 1950 (18 stk):

Бор, борт, вал, воз, зоб, лад, луг, мел, мол, паз, плац, плен, плот, полк, пост 'stilling', ток 'leikeplass', тыл, шлях.

Hvis vi tar utgangspunkt i *moderne* russisk, dvs. russisk slik det blir brukt etter 1950, kan vi altså konkludere med at L2 er helt obligatorisk for 29 hankjønnsord i 1. deklinasjon.

Men vi må også ta hensyn til bruk i faste uttrykk og i ikke-romlige sammenhenger, som jeg diskuterte i avsnitt 3.2 og 3.3. De følgende ordene hadde mange faste uttrykk/ikke-romlige setninger i L1 (53 stk):

Ад, аэропорт, бал, берег, бережок, бой, бок, бред, быт, верх, глаз, год, долг, Дон, дым, жар, зад, кол, Крым, лёд, лес 'skog', лёт, лоб, мех, мёд, мост, мох, нос, пар 'damp', пир, порт, пот, пруд, пух, рай, ров, род 'slekt' рот, сад, скит, след, смотр 'militærparade' снег, спирт, сук, таз, торг, угол, чад, шёлк, шкаф, хлев, яр.

Hvis vi begrenser oss til romlige sammenhenger, og ser bort fra faste uttrykk i L1, kan vi si at tallet på hankjønns substantiv med obligatorisk L2 er 82.

3.6.1 Ord med obligatorisk L2

Vi skal nå se hvor mange av disse substantivene de ulike verkene jeg har undersøkt, beskriver som obligatoriske. Švedova nevner 79 substantiv med obligatorisk L2. 62 av disse har ifølge min korpusundersøkelse obligatorisk L2:

Ад аэропорт бал берег бережок бой бок бор борт бред быт вал верх воз глаз год долг Дон жар зад кол Крым лёд лес лоб луг мел мол низ нос паз пар пах плац плен плот под пол полк порт пост 'stilling' пот пруд пух пыл рай род ров рот сад скит след строй 'geledd' сук ток 'treskeplass', ток 'leik', торг тыл уголок чад шкаф яр.

Resten satte jeg i en tabell for å se hvilke som viste seg å være valgfrie eller hadde to typer variasjon, dvs. at de fikk L2 i enkelte tilfeller slik vi så i 3.4. Tabellen viser også hvilke ord som ikke fikk nok treff, og hvilke som ikke fikk L2 overhodet.

Valgfrie og ulik variasjon (8 stk.)	Ikke nok treff (6 stk.)	Ikke L2 (4 stk.)
ветер	бочок	горб
Клин	ВОЛЬТ	мысок
круг	кон	уголок

мир	перёд	цвет
пост 'faste'	рант	
мозг	шриффт	
форт		
хмель 'i fylla'		

Vi ser at Švedova har fått med 62 av de 82 substantivene som har vist seg å være obligatoriske. Det betyr at av de ordene hun nevner som obligatoriske, har det vist seg at 62 faktisk er det. Dette gir en "treffprosent" på 78%. Videre er 8 av ordene hun nevner, valgfri eller har to typer variasjon. Dette utgjør 10%. 4 av dem får ikke L2, noe som utgjør 5%, og 6 av dem får ikke nok treff i korpus, noe som utgjør 7% av ordene hennes.

Plungjan nevner 99 substantiv med obligatorisk L2. Av disse 99 ordene har ifølge min korpusundersøkelse de følgende 75 ordene obligatorisk L2:

Ад аэропорт бал берег бой бок бор борт бред быт вал верх воз глаз год долг Дон дым жар зад зоб кол Крым крюк лад лёд лес лоб луг мед мел мех мол мост мох низ нос паз пар пах пир плац плен плот пол полк порт пост 'stilling' пот пруд пух пыл рай ров род 'slekt' рой рот сад скит смотр 'militærparade' снег спирт строй 'geledd' сук таз ток 'treskeplass' ток 'leik' торг тыл угол хлев чад шёлк шкаф яр.

Resten satte jeg i en tabell for å se hvilke som viste seg å være valgfrie eller hadde to typer variasjon, hvilke som ikke fikk nok treff, og hvilke som ikke fikk L2 overhodet.

Valgfrie og ulik variasjon (15 stk.)	Ikke nok treff (4 stk.)	Ikke L2 (5 stk.)
бег	баз	горб
ветер	кон	крюк
газ	перёд	рой
клей	повод	холод
Клин		цвет
мозг		
мыс		
отпуск		
свет		

сок		
стог		
тиф		
хмель 'i fylla'		
цех		
час		

Vi ser at Plungjan har fått med 75 av de 82 substantivene som har vist seg å være obligatoriske. Det betyr at av de ordene han nevner som obligatoriske har det vist seg at 75 faktisk er det. Dette gir en "treffprosent" på 76%. 15 av dem er valgfri eller har to typer variasjon, noe som utgjør 15%. 5 av dem får ikke L2, dvs. 5 %, og 4 av dem får ikke nok treff i korpus, noe som utgjør 4% av alle ordene hans.

Isačenko nevner 65 substantiv med obligatorisk L2. Ifølge min korpusundersøkelse har de følgende obligatorisk L2 (53 ord):

Ад бал век 'liv' берег бой бок борт бред быт верх воз глаз год Дон дым зад Крым лёд лес лоб луг мед мел мех мост мох низ нос пар пир плен пол полк порт пост (skiller ikke) пот пруд пух пыл рай ров рот сад снег строй 'geledd' сук таз ток (skiller ikke) тыл угол хлев чад шкаф.

Resten satte jeg i en tabell for å se hvilke som viste seg å være valgfrie eller hadde to typer variasjon, og hvilke som ikke fikk L2 overhodet.

Valgfrie og ulik variasjon (9 stk.)	Ikke L2 (3 stk.)
гроб	жир
мозг	уголок
отпуск	цвет
сок	
стог	
хмель	
цех	
час	
шаг	

Vi ser at Isačenko har fått med 53 av de 82 substantivene som har vist seg å være obligatoriske. Det betyr at av de ordene han nevner som obligatoriske, har det vist seg at 53 faktisk er det. Dette gir en "treffprosent" på 81,5%. 9 av dem er valgfrie eller har to typer variasjon, noe som utgjør 14%. 3 av dem får ikke L2, dvs. 4,5% av ordene hans.

Isačenko skriver først at ряд og ход får obligatorisk L2, men så påpeker han senere at de får L1 i visse tilfeller, ряд i betydningen mengde, antall, (в ряде случаев) og ход i grammatisk fri bruk (в ходе событий). Så på en måte har han rett her, hvis vi velger å ta utgangspunkt i det han sier sist.

Jeg har laget et søylediagram for å få bedre oversikt til å kunne sammenligne de tre.

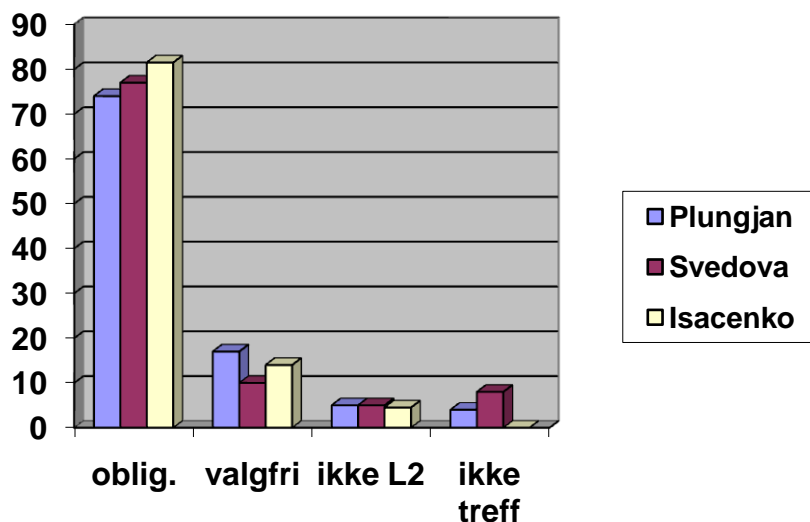

Fig. 1: Søylediagram over de orda de tre lister opp som obligatoriske.

Av søylediagrammet kan vi lese at de tre forfatterne er ganske samkjørte i sine beskrivelser. Plungjan kommer dårligst ut av de tre. Men til hans forsvar må vi påpeke at han nevner flest ord. Švedova skriver at hun kun nevner de ordene som brukes mest, og Isačenko nevner færrest. De tre verkene er forholdsvis presise, men etter å ha blitt sammenlignet med korpus kan vi slå fast at de ikke er helt i overensstemmelse med faktisk språkbruk.

Når vi sammenligner de tre forfatternes lister av obligatoriske ord, ser vi at det er 45 ord alle tre enes om:

Ад бал берег бой бок борт бред быт верх воз глаз год Дон зад Крым лёд лес лоб луг мел
мозг низ нос пар плен пол полк порт пост⁹ пот пруд пух пыл рай ров рот сад строй
'geledd' сук ток¹⁰ тыл хмель цвет чад шкаф.

Tre av disse ordene fikk ganske uventet ikke obligatorisk L2 ifølge min korpusundersøkelse: мозг, хмель, og цвет. Хмель er valgfri, men her må vi huske at vi fikk kun 8 treff i L1 og 6 i L2, noe som er forholdsvis lite og bare gir en viss pekepinn på den faktiske bruken. Мозг får L2 i hverdagslig bruk, og L1 i fagspråk, mens цвет ikke får L2 i det hele tatt. Altså står vi igjen med 42 ord som alle enes om, og som får obligatorisk L2 ved romlig betydning ifølge korpus. Så ser vi at Švedova og Plungjan enes om en del ord som ifølge korpus ikke får obligatorisk L2. Begge nevner Клин og ветер som er valgfrie, og гроб som ikke får L2 i det hele tatt. Videre ser vi at Plungjan og Isačenko begge hevder at отпуск, стог og цех har obligatorisk L2, men disse er ifølge korpus valgfrie, mens сок og час får L2 i enkelte tilfeller. Švedova og Isačenko nevner begge уголок som ifølge korpus ikke får L2.

3.6.2 Ord med valgfri L2

De tre forfatterne er ikke helt samkjørte i måten å behandle ordene på, og dermed byr det på en liten utfordring å sammenligne de tre med korpusresultatene. Om vi ser på гроб, ser vi at Plungjan skriver at ordet har obligatorisk L2, men tilføyer i en fotnote at det får L1 i kirkelige kontekster. Švedova skriver først at гроб har valgfri endelse, før hun senere skriver at L1-endelsen er foreldet. Isačenko skriver kun at гроб får obligatorisk L2. Dette gjør det litt vanskelig å sammenligne med korpusresultatene og samtidig yte de tre rettferdighet, men til slutt kom jeg frem til denne rangeringen som de tre forfatterne blir testet opp mot.

Disse ordene er valgfrie, slik jeg tolker verkene (19 ord):

ветер, газ (L1 i fagspråk), гроб (L1 i religiøs betydning) дуб, клей, Клин, мозг (L1 i fagspråk), мыс (L1 fulgt av egennavn) отпуск, пост 'faste', свет (L1 fulgt av substantiv i genitiv), стог, тиф, форт, цех, чай, чан, час (L1 fulgt av substantiv i genitiv) хмель ('i fylla' får både L1 og L2).

Disse får L1 og L2 avhengig av bruken (15 ord):

---

⁹ Švedova: begge betydningene er obligatoriske. Plungjan: 'stilling' er obligatorisk 'faste' er valgfri. Isačenko: presiserer ikke hva slags betydning han mener er obligatorisk.

¹⁰ Švedova og Plungjan: begge betydningene er obligatoriske. Isačenko: presiserer ikke hvilken betydning han mener er obligatorisk.

Бег får L2 i betydningen 'i farta', **вес** i держать на весу 'holde i lufta' og на весу 'hengende', **вид** i иметь в виду 'mene, ha for øye', быть на виду 'innta en fremtredende stilling', og держать на виду 'holde for øye', **ворот** i uttrykket брань на врату не виснет 'skjelling bit'kje på skinne', **день** i N раз на дню 'N ganger om dagen', **дом** i на дому 'hjemme' og помощь/работа на дому 'hjemmearbeid', **дух** i на духу i betydningen 'skriftemål' **край** får L2 i betydningen 'kanter, trakter' og 'funksjonell overflate', **круг** i betydningen 'en krets av mennesker', **мир** i religiøs betydning, 'utenfor klosteret/kirka', **ряд** i в первом ряду 'i første rekke', og стоять в ряду 'stå på rekke', **сок** i betydningen 'i sin beste alder'/i sin fulle manndoms kraft', og 'å arbeide alene, være henvist til seg selv', **счёт** i на счёту 'ta med i beregningen', og на хорошем/плохом счёту 'å være godt anskrevet, ha en høy stjerne hos noen', **шаг** i на каждом/всяком шагу og **ход** får L2 i betydningene 'i farta' og 'brukes mye'.

Ettersom de tre forfatterne har ulike måter å skille mellom disse ordene på, finner jeg det mest hensiktsmessig å slå disse to kategoriene sammen til én når jeg skal sammenligne deres ord med korpusresultatene. Da får vi 34 valgfrie ord sammenlagt.

Disse fikk altfor få treff med L2 i korpus. De får altså ikke L2: (10 ord)

Грунт, крюк, куст, рой, суп, терем, уголок, холод, цвет, шрифт.

Disse fikk 0% L2: (12 ord)

Гной, горб, жир, корень, корм, мысок, остров, слой, смех, сыр, хмель 'vekst' хор.

Disse må vi se bort ifra, fordi de fikk færre enn 10 treff: (15 ord)

Баз, бочок, вольт, квас, кон, лен, пай, перёд, повод, полог, рант, скак, шрифт, штифт, юр.

Vi skal nå se hvor mange av disse substantivene de ulike verkene jeg har undersøkt, beskriver som valgfrie. Švedova nevner 56 substantiv med valgfri L2. Jeg har satt dem inn i en tabell for å få bedre oversikt. Her ser vi hvilke ord som ifølge min korpusundersøkelse har obligatorisk L2, hvilke som faktisk er valgfrie eller har to typer variasjon (dvs. får L2 i enkelte tilfeller, se 3.4), hvilke som ikke fikk nok treff i korpus og hvilke som ikke får L2 i det hele tatt.

Obligatoriske (15 stk.)	Valgfrie og ulik variasjon (24 stk.)	Ikke nok treff (3 stk.)	Ikke L2 (14 stk.)
век	вес	пай	гной
дым	вид	скак	грунт
зоб	ворот	юр	жир
лад	газ		корень
лёт	гроб		корм
лог	день		крюк
мёд	дом		рой
мех	дуб		слой
мох	дух		суп
плав	клей		сыр
пир	край		терем
снег	мыс		хмель 'vekst'
спирт	отпуск		холод
шёлк	ряд		хор
шлях	свет		
	стог		
	счет		
	тиф		
	ход		
	цех		
	чай		
	чан		
	час		
	шаг		

Vi ser at Švedova har fått med 24 av de 34 substantivene som har vist seg å være valgfrie eller har to typer variasjon. Det betyr at av de ordene hun nevner som valgfrie har det vist seg at 24 faktisk er det. Dette gir en "treffprosent" på 43%. Videre ser vi at 15 av ordene er obligatoriske, dvs. 27%, og 14 av dem får ikke L2, dvs. 25%, og 3 får ikke nok treff i korpus, noe som utgjør 5% av alle ordene hennes.

Jeg har gjort det samme med Plungjan som nevner 35 valgfrie ord¹¹:

Obligatoriske (6 stk.)	Valgfrie og ulik variasjon (18 stk.)	Ikke nok treff (3 stk.)	Ikke L2 (8 stk.)
век	дуб	рант	гной
лёт	вес	скак	грунт
лог	вид	штифт	жир
плав	гроб		корень
след	день		корм
шлях	дом		слой
	дух		суп
	край		терем
	круг		
	мир		
	пост 'faste'		
	ряд		
	счёт		
	форт		
	ход		
	чай		
	чан		
	шаг		

Vi ser at Plungjan har fått med 18 av de 34 ordene som har vist seg å være valgfrie eller har to typer variasjon. Det betyr at av de ordene han nevner som valgfrie, har det vist seg at 16 faktisk er det. Dette gir en "treffprosent" på 51%. Videre ser vi at 6 av de viste seg å være obligatoriske, dvs. 17%, 8 av dem får ikke L2, dvs. 23%, mens 3 av dem ikke fikk nok treff i korpus, noe som utgjør 9% av alle ordene hans.

Og så har jeg gjort det samme med Isačenko som nevner 42 valgfrie ord:

¹¹ Plungjan (2001:244) skriver at грунт, суп og чай er valgfrie, men også at de har mistet sin L2-form i moderne språk.

Obligatoriske (12 stk.)	Valgfrie og ulik variasjon (16 stk.)	Ikke nok treff (6 stk.)	Ikke L2 (8 stk.)
бережок	бег	квас	корень
бор	вес	лен	крюк
вал	ветер	пай	куст
долг	вид	перёд (а)	остров (а)
зоб	газ	повод	рой
лад	дом	полог	смех (а)
лёт	дуб		терем
мех	дух		холод (а)
плац	клей		
торг	край		
шёлк	круг		
род 'slekt'	мир		
	ряд		
	свет		
	ход		
	чай		

Vi ser at Isačenko har fått med 16 av de 34 ordene som har vist seg å være valgfrie eller har to typer variasjon. Det betyr at av de ordene som han nevner som valgfrie, har det vist seg at 16 faktisk er det. Dette gir en "treffprosent" på 38%. Videre ser vi at 12 av dem viste seg å være obligatoriske, dvs. 29%, 8 av dem får ikke L2, dvs. 19%, mens 6 av dem ikke får nok treff i korpus, noe som utgjør 14 % av alle ordene han nevner.

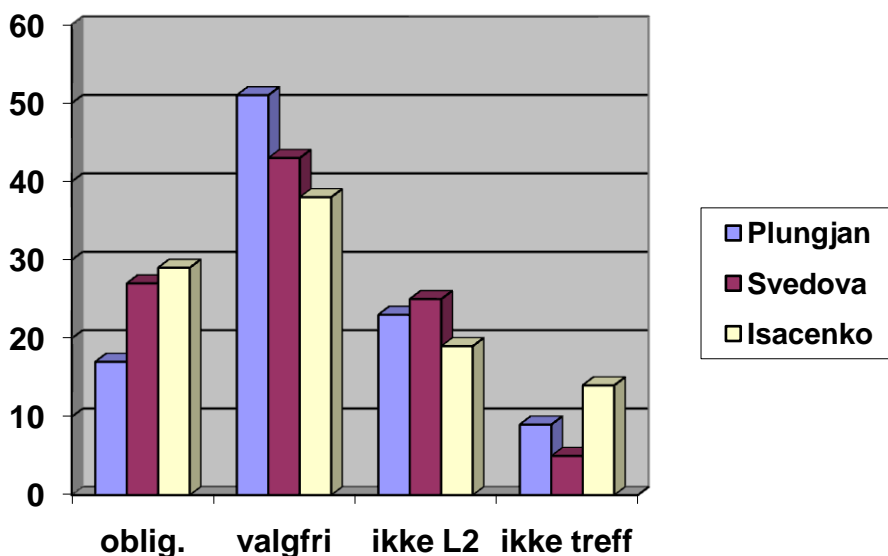

Fig. 2: Søylediagram over de orda som de tre lister opp som valgfrie.

Av dette søylegrammet kan vi først og fremst se at de tre forfatterne er ganske samkjørte, men de valgfrie ordene kommer på et mye lavere nivå enn hva som var tilfellet med de obligatoriske. Plungjan er den eneste som så vidt kommer over 50%. En mulig forklaring er nok at valgfrihet innebærer mer kompliserte forhold. Her er det flere faktorer som spiller inn. Som vi har sett, kan man skille mellom valgfrihet og ord som får L2 i enkelte tilfeller, dvs. ord med to typer variasjon, og ord som får L2 i enkelte av ordenes betydninger. De tre forfatterne er ikke helt tydelige i sine beskrivelser, blant annet skriver Isacenko først at ряд og ход har obligatorisk L2, før han senere skriver at de får L1 i enkelte tilfeller. Plungjan skriver også at de er obligatoriske, og spesifiserer i hvilken betydning, mens Švedova derimot kun kommenterer disse to ordene i lag med de valgfrie.

Alle tre enes om disse 10 ordene: Вес вид дуб дух корень лет ряд терем ход и чай.
 Av disse er вес, вид, дуб, дух, ряд, ход и чай valgfrie, mens корень и терем ikke får L2 overhodet, og лет får obligatorisk L2. Altså er det kun syv ord som alle enes om, og som korpus også viser at har valgfri L2. Švedova nevner ganske mange valgfrie ord som ifølge korpus er obligatoriske, hele 14 stk.

3.7 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg forsøkt å få svar på hvilke ord det er som får L2 ved romlig betydning. Jeg tok utgangspunkt i tre ulike forfatters verk og søkte så i korpus på alle ordene som de nevner. Etter å ha samlet data fra korpusundersøkelsen så vi at mange ord fikk ganske høy prosentandel L2, men mange fikk også ganske mange treff i L1.

I 3.2 så jeg på om ordene i L1 og L2 forekom i faste uttrykk eller i fri bruk. Jeg fant flest eksempler på faste uttrykk i L2 hos ord med lavest L2-prosent, og det viste seg at вес, ворот, день, дух og счёт kun får L2 i faste uttrykk. I gruppa med mellom 10-89% L2 fant jeg mange faste uttrykk både i L1 og L2. Пот viste seg å ha tilnærmet obligatorisk L2 da nesten alle treffene i L1 var uttrykket в поте лица. Стог, хмель og шаг hadde mange faste uttrykk både i L1 og L2 noe som tyder på at de har valgfri lokativendelse.

I 3.3 så jeg på om ordene i L1 var brukt i romlig eller ikke-romlig betydning. Faktorene jeg så etter var ord i anførselstegn, ord brukt i overført betydning, og ord brukt i ”kjemisk” betydning. Jeg fant mange eksempler på alt dette i gruppa med ord som fikk mellom 10-89% L2. Spesielt hos ад, бал, быт, глаз, пир, след, торг og шёлк som da viste seg å ha tilnærmet obligatorisk L2 for romlig betydning.

Hos газ, дым, мёд, пар, пот, спирт og чай fant jeg masse eksempler på ”kjemisk” betydning i L1. Alle ordene, unntatt газ og чай, viste seg her å ha tilnærmet obligatorisk L2 i romlig betydning. I tillegg hadde de fleste av ordene noen eksempler på anførselstegn og/eller stor forbokstav i L1. Flest fant jeg hos бал, пир, форт og яр. Det viste seg at alle disse får tilnærmet obligatorisk L2 ved romlig betydning, unntatt форт som det virker som har valgfri lokativendelse. Яр har valgfri endelse ved stedsnavn, og obligatorisk L2 ellers, ved romlig bruk.

Ветер, гроб, мозг, мыс, отпуск, тиф, чай og чан viste seg å ha valgfri L2-endelse, da jeg ikke fant like mange eksempler på ikke-romlig betydning i L1 som hos dem ovenfor.

I gruppa med 90-99% L2 fant jeg mange ikke-romlige eksempler hos alle ordene, samt mange med anførselstegn i L1. Flest eksempler med anførselstegn/stor forbokstav fant jeg hos сад, лес, час, нос, аэропорт og берег, som alle har tilnærmet obligatorisk L2 i romlig betydning,

bortsett fra час som jeg ser nærmere på i 3.4. De resterende ordene, бой, бред, вал, верх, долг, лёд, лоб, луг, мол, мост, паз, плац, полк, порт, пух, рай, ров, рот, снег, таз, тыл, угол, чад, шкаф, шлях, Дон og Крым har også tilnærmet obligatorisk L2 i romlig betydning, da alle eksemplene i L1 enten var brukt i ikke-romlig betydning, eller de hadde romlig betydning, men kun i eldre eksempler fra før 1950.

I 3.4 så jeg nærmere på ord med to typer variasjon. Noen ord har ”ekte” variasjon, dvs. at de har obligatorisk L2 i én betydning, og L1 i en annen. Dette gjaldt век, лес, смотр og строй. Век får L2 i betydningen ’liv’, лес i betydningen ’skog’, смотр i betydningen ’militær parade/revy’, og строй i betydningen ’formasjon’, ’geledd’. I tillegg til род som får L2 i betydningen ’generasjonsrekke’, край i betydningen ’kant, trakt’ og круг i betydningen ’krets’. Andre ord viste seg å ha ”ekte” variasjon, der begge kasus forekommer i én og samme betydning av ordet, men i ulike konstruksjoner. Vi får L1 når det kommer et substantiv i genitiv etter ряд, свет og час, eller et egennavn etter ordet, som i мыс sitt tilfelle, ellers får vi L2.

I tillegg til disse har vi også ord som fikk L1 i fri bruk, og L2 i en annen bruk av ordet, som бер og ход som begge får L2 i betydningen ’i farta’. Ход får også L2 i betydningen ’brukes mye’. Газ og мозг får L2 ved huslige, hverdagslige ting, mens ord med mer fagspråklig stil får L1. Hos бой forekom ’hjerteslag’, ’trommeslag’ og ’tyrefekting’ kun i L1. Гроб og мир får L1 i religiøse sammenhenger.

Altså er dette ord som opptrer ulikt alt etter sammenhengen og betydningen de brukes i. Å påstå at de har obligatorisk L2 blir derfor feil, og de er heller ikke valgfrie i ordets rette forstand, ettersom det viser seg å være et fastlagt mønster for når de får L1 og når de får L2.

I 3.5 ville jeg undersøke om det stemmer at L2-bruken reduseres med årene. Jeg kom frem til at mange ord hadde stigende L2-bruk for tida etter 1950. Jeg tok for meg Browns fire egenskaper ved ord som får L2, og forsøkte å finne ut av om det var noen sammenheng mellom formen på ordene (antall stavelser, hard/bløt sluttkonsonant og trykkmønster) eller ordenes betydning (om de betegner ord med ”ekte” romlig betydning, eller situasjoner og stoff) og om ordet hadde fremgang eller tilbakegang i L2 for tida etter 1950. Jeg kom til slutt frem til at ordets form og trykkplassering ikke spiller noen avgjørende rolle for om L2-prosenten stiger eller synker, men at ordets betydning kan ha en viss effekt.

I 3.6 forsøkte jeg vha. korpusresultatene og resultatene av undersøkelsene i 3.2-3.5 å avgjøre hvilket av de tre verkene som er mest presist i sin beskrivelse av hvilke ord som får L2. Først så jeg på ordene som hevdes å ha obligatorisk L2. De tre forfatterne var ganske samkjørte i sine beskrivelser, og Isačenko traff best, da 81,5% av ordene han nevner faktisk viste seg å ha obligatorisk L2-endelse. De to andre følger hakk i hæl, og Plungjan kommer dårligst ut av de tre, med 76% rette. Men vi må også ta høyde for at han er den som nevner flest ord.

Vi så at de tre forfatterne alle var enige om at disse 45 ordene får obligatorisk L2: Ад бал берег бой бок борт бред быт верх воз глаз год Дон зад Крым лёд лес лоб луг мел мозг низ нос пар плен пол полк порт пост пот пруд пух пыл рай ров рот сад строй 'geledd' сук ток тыл хмель цвет чад шкаф. Ordene мозг, хмель, og цвет har derimot ikke obligatorisk L2-endelse ifølge mine korpusundersøkelser. Altså står vi igjen med 42 ord som alle enes om, og som får obligatorisk L2 ved romlig betydning ifølge korpus.

De tre verkene er forholdsvis presise, men etter å ha blitt sammenlignet med korpus kan vi slå fast at de ikke er helt i overensstemmelse med faktisk språkbruk.

Når det gjelder de valgfrie ordene kom de tre forfatterne litt dårligere ut. Plungjan var den eneste som så vidt kom over 50% rette for ord som har valgfri L2, eller der L2 brukes i enkelte tilfeller. Her må vi ta høyde for at valgfrie ord innebærer mer kompliserte forhold, de er vanskeligere å sammenligne, da de tre forfatterne har ulik praksis når det gjelder beskrivelsene av hvilke ord som er valgfri, og hvilke som kun får L2 i faste uttrykk, og hvilke som har to typer variasjon. Vi så at de tre enes om disse ti ordene: Вес вид дуб дух корень лет ряд терем ход og чай. Av disse er вес, вид, дуб, дух, ряд, ход og чай valgfrie, mens корень og терем ikke får L2 overhodet, og лёт får obligatorisk L2. Altså er det kun syv ord som alle enes om, og som korpus også viser at har valgfri L2.

3.8 Konklusjon

Til slutt i dette kapitelet vil jeg gi en oversikt over bruken av L2 slik den kommer frem i min undersøkelse. Til sammen har jeg undersøkt 151 ord. 14 av disse fikk for få treff i korpuset, og dermed gjenstår 137 ord, der 82 viste seg å ha tilnærmet obligatorisk L2, 19 har valgfri lokativendelse, 13 får L2 i enkelte tilfeller, 3 får L2 i faste uttrykk, og 21 får ikke L2 i det hele tatt.

Disse har obligatorisk L2-endelse ved romlig betydning (82 stk):

Ад, аэропорт, бал, берег, бережок, бой, бок, бор, борт, бред, быт, вал, век 'liv', верх, воз, глаз, год, долг, Дон, дым, жар, зад, зоб, кол, Крым, лад, лёд, лес 'skog', лёт, лоб, лог, луг, мел, мех, мёд, мол, мост, мох, низ, нос, паз, пар 'damp', пар 'mark', пах, пир, плав, плац, плен, плот, под, пол, полк, порт, пост 'stilling', пот, пруд, пух, пыл, рай, ров, род 'slekt' рот, сад, скит, след, смотр 'militærparade', снег, спирт, строй 'formasjon, geledd', сук, таз, ток 'leik', ток 'treskegolv', торг, тыл, угол, чад, шёлк, шкаф, шлях, хлев, яр.

Disse har fakultativ L2-endelse ved romlig betydning (19 stk):

Ветер, газ (L1 i fagspråk), гроб (L1 i religiøs betydning), дуб, клей, Клин, мозг (L1 i fagspråk), мыс (L1 fulgt av egeneravn), отпуск, пост 'faste', свет (L1 fulgt av substantiv i genitiv), стог, тиф, форт, цех, чай, чан, час (L1 fulgt av substantiv i genitiv), хмель 'i fylla' får både L1 og L2.

Disse får L2 i enkelte tilfeller (13 stk):

Бег 'i farta', вес на весу 'hengende', держать на весу 'holde i lufta', вид иметь в виду 'mene, ha for øye', быть на виду 'innta en fremtredende stilling', держать на виду 'holde for øye', день N раз на дню 'N ganger om dagen', дом на дому og помощь/работа на дому, край 'kanter, trakter', 'funksjonell overflate' (на краю степей), круг 'en sirkel av mennesker', мир i religiøs betydning, utenfor klosteret/kirka, ряд в первом ряду 'i første rekke', стоять в ряду 'stå på rekke', сок 'i sin beste alder'/'i sin fulle manndomsraft', 'å arbeide alene, være henvist til seg selv', хмель 'i fylla', ход 'i farta', 'brukes mye', шаг на каждом/всяком шагу.

Disse får L2 i faste uttrykk (3 stk):

Ворот брань на вороту не виснет 'skjelling bit'kje på skinne', дух на духу i betydningen skriftemål, счёт на счёту, 'ta med i beregningen', og на хорошем счёту 'være godt anskrevet, ha en høy stjerne hos noen'.

Disse får ikke L2 (21 stk):

Гной, горб, грунт, жир, корень, корм, крюк, куст, мысок, остров, рой, слой, смех, суп, сыр, терем, уголок, холод, хор, цвет, шрифт.

Disse måtte vi se bort ifra, da de fikk færre enn 10 treff (14 stk):

Баз, бочок, вольт, квас, кон, лен, пай, перёд, повод, полог, рант, скак, шриффт, штиффт,
юр.

Kapittel 4 Har avstand mellom preposisjon og substantiv noe å si?

Målet med dette kapittelet er å finne ut om avstanden mellom preposisjon (в eller на) og substantivet som får L2, kan ha noe å si. Har fravær/nærvær av attributt mellom preposisjonen og substantivet noe å si for om vi får lav eller høy L2-prosent? Švedova skriver at L1 foretrekkes i de tilfeller hvor substantivet har et kongruerende attributt og nevner spesielt край og хмель som eksempler (Švedova 1980:489). Ifølge Isačenko får de følgende ordene L2 uavhengig av om vi har nærvær av attributt eller ikke: Берег, бой, бок, год, дым, лес, полк, порт, сад, таз, час, шаг, ход og газ (Isačenko (2003[1965]:122). Plungjan nevner ikke dette temaet i det hele tatt. Jakobson skriver at L2 generelt blir unngått hvis substantivet har et attributt ved seg, da dets mening blir individualisert (Jakobson 1984:92). Videre skriver han at for mange substantiver vil rollen som ”beholder” opphøre ved nærvær av et attributt, og dermed får vi L1 i stedet for L2, som vi ser av eksemplene han nevner: ’в гробу’, men ’в деревянном гробе’; ’в песку’, men ’в золотом песке’; ’на возу’, men ’на чудовищном возе’. Jo mer uvanlig attributtet er, jo større sjanse for at L1 tar over for L2. Her sammenligner han ’в родном краю’ med ’в экзотическом крае’ (Jakobson 1984:94). Den eneste som taler i favør av L2 ved nærvær av attributt, er Dunstan Brown. Han viser til flere eksempler der L2 forekommer med modifierende adjektiver. Ikke bare viser han til eksempler med flere enn bare ett adjektiv, men også til et tilfelle der preposisjonen og substantivet står ganske langt ifra hverandre: Пребывание Хаммаршельда на каком бы то ни было посту абсолютно немыслимо. (Brown 2007:64)

Likevel, det store flertallet av forfatterne hevder at sannsynligheten for at L2 må vike til fordel for L1 ved nærvær av attributt, er stor. I tillegg til vanlige attributter som forekommer mellom preposisjon og substantiv, vil jeg også se på genitivsattributt der de forekommer. Det er nærliggende å tro at L2-prosenten vil være høy ved fravær av attributt, og lav ved nærvær av attributt. I dette kapitlet skal jeg teste denne hypotesen mot data fra Det russiske nasjonalkorpuset.

4.1 Analyse

Jeg har tatt utgangspunkt i 17 av de 19 ordene som jeg i kapittel 3 fant ut har valgfri lokativendelse: ветер, газ (L1 i fagspråk), гроб (L1 i religiøs betydning), дуб, клей, Клин, мозг (L1 i fagspråk), мыс (L1 fulgt av egennavn), отпуск, пост ’faste’, свет (L1 fulgt av

substantiv i genitiv), стог, тиф, форт, цех, чай, чан, час (L1 fulgt av substantiv i genitiv) og хмель 'i fylla'. To av ordene, свет og чай, måtte jeg utelate, da свет lar seg forveksle med свет i betydningen 'verden', og чай med genitiv 2-endelsen. Grunnen til at jeg kun ser på de valgfrie ordene, er at her kan vi forvente å finne forklaringen på hvorfor vi får mange treff i L1. Jeg antar at det kan være fordi de i L1 opptrer med attributt, mens i L2 står de uten. Disse ordene ble søkt på i korpuset.

4.2 Tabell

I denne tabellen ser vi i venstre kolonne ordet som har valgfri L2-endelse, så ser vi hvor stor L2% ordet har. I den tredje kolonnen ser vi hvor mange eksempler jeg har totalt, både i L1 og L2. I fjerde kolonne ser vi hvor mange prosent ordet fikk i L2 med attributt, og i den siste ser vi hvor mange prosent ordet fikk i L2 uten attributt.

Hvis vi skal dømme ut fra hypotesen om at L2-prosenten stiger ved fravær av attributt, og synker ved nærvær av attributt, så skal kolonnen ytterst til høyre ha et større tall enn den til venstre dersom resultatene blir som forventet. Som vi ser gjelder ikke dette alle ordene.

Ord med valgfri lokativendelse	L2%	Antall eksempler totalt	% L2 med attributt	% L2 uten attributt
Ветер	88%	1212	77%	92%
Газ	17%	242	16%	18%
Гроб	75%	1320	80%	74%
Гроб uten prep. на	80%	1223	84%	79%
Дуб	45%	94	31%	50%
Клей	70%	33	50%	81%
Клин	43%	21	0%	56%
Мозг	88%	1701	86%	89%
Мыс	51%	254	84%	35%
Мыс uten navn	84%	148	93%	76%
Мыс med navn	5,6%	106	25%	4%
Отпуск	24%	574	22%	24%
Пост	28%	108	54%	11%

Пост uten великий	13%	89	17%	11%
Стог	54%	102	73%	52%
Тиф	65%	60	40%	73%
Форт	44%	55	50%	42%
Форт uten prep. на	19%	36	37%	12%
Хмель	43%	14	17%	63%
Цех	21%	683	16%	25%
Чан	21%	72	38%	14%
Час	96%	2080	97%	23%
Час uten genitiv etterpå	97%	1202	97%	56%
Час med genitiv etterpå	95%	878	98%	6%

Ved fem av ordene har jeg foretatt ett eller to ekstra søk, da det virket som om andre faktorer kunne ha betydning for valg av lokativform. Dette gjaldt гроб, мыс, пост, форт og час.

4.3 Diskusjon av resultatene

Ut fra tabellen kan vi dele resultatene inn i tre kategorier: 7 av ordene opptrer som jeg hadde forventet, nemlig at de får større L2-prosent uten attributt. Dette gjelder ветер, дуб, клей, Клин, тиф, цех og хмель. Videre ser vi at 5 av ordene har tilnærmet like tall i de to ytterste kolonnene. Dette er газ, гроб uten preposisjonen на, мозг, пост uten adjektivet великий og отпуск. Til sist ser vi 12 som ikke opptrer slik jeg hadde forventet, der L2% *med* attributt er det høyeste tallet. Dette gjelder гроб, мыс, мыс uten navn, мыс med navn, пост, форт, форт uten preposisjonen на, стог, чан, час, час uten genitivkonstruksjon etter seg og час med genitivkonstruksjon etter seg.

4.3.1 Ordene som oppførte seg som forventet

Ветер får L2 i 77% av tilfellene med nærvær av attributt. Uten attributt ser vi at sjansen er enda større for L2, hele 92%. Sjansen for L2 blir altså svekket ved nærvær av attributt, men det som er spesielt for ветер i motsetning til resten av ordene som opptrer som forventet, er at sjansen fortsatt er større for at vi får L2 enn L1, selv ved nærvær av attributt. For som vi ser hos resten av ordene som opptrer som forventet, så stiger L2% uten attributt, og synker med

attributt her også, men sjansen er ikke lenger større for L2 ved nærvær av attributt, slik som hos ветер.

Som vi ser i tabellen, er Кли́н og хмель veldig lavfrekvente ord, da jeg kun har 21 og 14 eksempler å støtte meg til. Her er det vanskelig å påstå noe med sikkerhet, men resultatene tyder på at nærvær av attributt fordrer L1. I tilfellet Кли́н er det ikke snakk om adjektiver, men enten город (byen) eller andre bynavn som kommer mellom preposisjonen og Кли́н. Selv om det ikke er snakk om attributt her, har jeg likevel valgt å ta med setninger av følgende type:

159) Жетон в городе Клине, у моего друга, Витьки Белого. [Андрей Грачев. Ярый-3. Ордер на смерть (2000)]

160) В Новгороде, Валдае, Торжке, Твери и Клине расставляли по пути императрицы обывателей — по правую сторону мужского, по левую — женского пола. [Н. И. Костомаров. Русская история в жизнеописаниях ее главнейших деятелей. Выпуск седьмой: XVIII столетие (1862-1875)]

Nos хмель var det heller ingen spesielle attributter som skilte seg ut, eks. på L2:

161) Пришла бума́жка в казе́нном си́нем конвэрте: "Ва́ша я́вка обяза́тельна..." Вече́ром во вто́рник прибежа́ла Марина Красникова, одна́ из активисток НСО, всегда́ крикли́вая, возбужденная, как бы в лёгком хмелю́ — общест́венный темпера́мент плеска́л в ней че́рез край. [Юрий Трифонов. Дом на набережной (1976)]

og L1:

162) Он был давно не брит, щетинистые скулы его играли, точно он жевал что-то, усы его шевелились, был он как бы в сильном хмеле, дышал горячо, но вином от него не пахло. [Максим Горький. Жизнь Клима Самгина. Часть 2 (1928)]

4.3.2 Ord som har omtrent lik prosent med og uten attributt

Fem ord har veldig små forskjeller mellom tallene med og uten attributt. Disse er газ, гроб uten preposisjonen на, мозг, отпуск og пост uten adjektivet великий. Газ har for det første ganske lav L2%, og vi ser at sjansen for L2 er litt større for L2 uten nærvær av attributt, men forskjellene er så ørsmå at de vanskelig kan tillegges signifikant betydning. Det samme gjelder мозг og отпуск. Det ser altså ikke ut til at nærvær av attributt øker sjansen til å få L2.

4.3.3 Ordene som ikke oppførte seg som forventet

Hos noen av substantivene har jeg foretatt ekstrasøk for å eliminere påvirkning av andre faktorer, som valg av preposisjon hos *гроб* og *форт*, forekomsten av navn eller substantiv i genitiv etter ordet hos *мыс* og *час*, eller nærvær av et spesielt adjektiv, som vi ser hos *пост*, der jeg har foretatt søk uten adjektivet *великий* foran.

De eneste ordene jeg ikke søkte ekstra på i denne gruppen av ord var *стог* og *чан*. Som vi ser har vi ganske stor sjanse for L2 med attributt hos *стог*. Jeg fant ingen spesielle attributter som utmerket seg eller gikk igjen her:

163) Сладок сон в июльском душистом стогу, когда над головой полное небо звезд.
[Владимир Тучков. Русская книга военных // «Новый Мир», 1999]

Det samme gjelder *чан* som har ganske lav L2-prosent. Her og blir sjansen større for L2 med attributt, og jeg fant heller ikke her noen spesifikke attributter som utmerket seg. Eks.:

164) Никольская, Варварка и Ильинка умерли даже для жуликов, беспризорные под самым носом « снегиря » высвистывали родные рулады в теплом асфальтовом чану, а археолога все не было и не было... [Г. В. Алексеев. Подземная Москва (1924)]

Hos *гроб* ser det ikke ut til at nærvær av attributt har noen hemmende effekt på L2, heller tvert om. Det er heller ingen spesiell type attributt som utmerker seg. Jeg fant til og med et eksempel med *деревянном гробу*, slik som Jakobson påpekte ville føre til L1. Jeg fant derimot ingen eksempler på *деревянном гробе* i L1:

165) — Он лежал в простом деревянном гробу, с кипарисовым крестиком в пальцах, по чину омытый, в своем сюртучке и белом белье. [В. П. Катаев. Отец (1922-1925)]

Deretter foretok jeg et nytt søk for å se om valg av preposisjon spiller noen rolle. Jeg fant ut at av 993 eksempler med L2 hadde kun 15 preposisjonen *на*, dvs. 1,5%. Det tilsvarende tallet for L1 var at av 327 eksempler hadde 82 preposisjonen *на*, dvs. 25 %. Altså er preposisjonen *на* mye vanligere i L1 enn i L2. Deretter foretok jeg et søk der jeg hadde eliminert alle eksemplene med preposisjonen *на*. Da steg prosenten for L2 fra 75% ved det ”vanlige” søket, til 80%, men fortsatt får L2 *med* attributt det høyeste tallet. Her er forskjellen dog ikke like stor lenger, 84% med attributt, mot 79% uten. Det ser altså ut til at nærvær av attributt i hvert

fall ikke har noen hemmende virkning. Å eliminere preposisjonen на hadde dermed ikke den virkningen jeg hadde antatt.

Hos порт er valget 50-50 mellom L1 og L2 ved nærvær av attributt. Uten attributt er sjansen litt større for L1. Jeg foretok et ekstrasøk for å sjekke om valg av preposisjon kunne ha noen innvirkning. Det viste seg at preposisjonen на er mye vanligere i L2 enn i L1. Da jeg kun søkte på eksempler med preposisjonen в sank L2% fra 44% til 19%. I dette søket er forskjellen mellom prosenttallene for L2 med attributt og L2 uten attributt større enn i det vanlige søket, noe som viser at L2% med attributt ble enda vanligere uten alle eksemplene med preposisjonen на.

Пост 'faste' har en ganske lav L2% på bare 28%. Det virker som om det faste uttrykket великий пост, som vi finner 20 av i L2, men ingen av i L1, kan være årsaken til at vi får høyest L2% med attributt:

166) Например, блинами на Масляной, грибами и постным маслом в великом посту, невской корюшкой в мае. [А. А. Ахматова. Автобиографическая проза (1957-1965)]

Etter å ha fjernet alle eksemplene med великий, sank L2% ytterligere til 12,5. L2% med attributt sank fra 54 til 17, mens L2 uten attributt forble uforandret. Altså ser vi at dersom пост har adjektivet великий foran seg får vi alltid L2 (jf. kapittel 3.2. om faste uttrykk) Dersom vi har med пост uten dette adjektivet å gjøre, er sjansen størst for L1, bare 12,5% får da L2. Samtidig ser det ikke ut til at nærvær av attributt spiller noen stor rolle, da tallene er forholdsvis like.

Hos мыс ser vi også at vi får større sjanse for L2 med attributt enn uten. I kapittel 3.4 så vi at мыс har såkalt "ekte" variasjon, dvs. at ordet som regel får L1 når det kommer et egennavn etter ordet, og L2 når det ikke gjør det. Når det kommer et navn etter мыс, er det klart vanligst med L1, eks.:

167) Потому на мысе Шмидта жгли растащенные на дрова брошенные дома, книги из городской библиотеки и плавник, который выносит на берег океан. [Анатолий Грешневиков. Зов Арктики (2002) // «Наш современник», 2002.08.15]

Når det er et adjektiv foran, er det vanligvis L2:

168) Оставив на Гусином мысу и в Семиозерном магазине часть провианта "для будущей экспедиции", повернули обратно и 26 сентября были в Обдорске. [Б. Г. Островский. Великая Северная экспедиция (1937)]

Da skulle en tro at dersom jeg fjernet alle eksemplene hvor det kommer et navn etter мыс, så vil L2% med attributt synke, og uten attributt stige. Som vi ser i tabellen stiger begge tallene, mest stiger tallet for L2% uten attributt, som går opp fra 35 til 76%. Men L2% med attributt er fortsatt høyest, da den steg til 93%. Etter at jeg også søkte på мыс med navn etterpå ser vi tydelig at L2% synker hos мыс med navn, og stiger hos мыс uten navn etterpå. Vi ser at мыс med navn etterpå får en veldig lav L2%, noe som tydelig indikerer at L1 foretrekkes ved slike konstruksjoner. Men likevel er sjansen fortsatt større for L2 med attributt enn uten. Altså førte ingen av mine ekstrasøk på мыс til at vi fikk et forventet resultat.

Hos час ser vi at sjansen blir betydelig større for L1 uten attributt. Etter nærmere ettersyn så jeg at det er vanlig med et klokkeslett foran час i L2:

169) В седьмом часу в бутик подъехали специально приглашённые музыканты.
[Эльвира Савкина. Мах Мага вывела vip-леди Самары на подиум (2002) // «Дело» (Самара), 2002.05.26]

Mens i L1 er det vanlig at час blir etterfulgt av et substantiv:

170) Даже не верилось, что в каком-нибудь часе езды от Москвы небо такое темное и глубокое и так хорошо виден этот звездный ливень. [Анна Берсенева. Возраст третьей любви (2005)]

På grunn av dette foretok jeg to ekstrasøk, ett hvor jeg søkte på час uten genitivsattributt etterpå, og ett hvor час etterfølges av et slikt genitivsattributt. Som vi ser i tabellen stiger prosentandelen for L2 uten attributt når jeg søkte uten konstruksjoner med genitivsattributt fra 23% i det første "vanlige" søket, til 56%. Men fortsatt er L2 definitivt vanligst ved nærvær av attributt, hele 97%, det samme som i det første søket. I søket uten genitivsattributt sank L2% uten attributt til 6%. Etter nærmere ettersyn viste det seg at de to eneste eksemplene på L2 med genitivsattributt og uten attributt mellom preposisjonene og substantivet som utgjør disse 6 prosentene, begge var fra 1800-tallet, og om vi tar høyde for ordstillingen, så har vi faktisk med attributter å gjøre her:

171) На другой день в часу третьем пополудни огромный поезд останавливается перед домом, в котором имеет резиденцию Максим Федорыч. [М. Е. Салтыков-Щедрин. Приезд ревизора (1857)] og

172) « Это было уже в часу втором пополудни, и то дай Бог здоровье его жене (то есть Сотничевского, Амфилохия Петровича), подкрепились сперва водочкой и маринованною рыбкою, а потом чаем и рябиновым пуншиком, к которому приехал и отец Стефан с нетрезвым Н-м. [Н. С. Лесков. Архиерейские объезды (1879)]

Vi ser altså at hvis vi har genitivsattributt får vi L1, mens L2 er regelen når vi har attributt med ordenstall som angir time. Dersom vi har час med genitivsattributt og ingen attributt mellom preposisjonene og substantivet får vi L1. Som vi ser så hjalp det ikke å foreta ekstrasøk med og uten genitivsattributt etter час, i alle tilfellene var L2% med attributt den største.

4.4 Spiller frekvensen noen avgjørende rolle?

Som vi ser i tredje kolonne i tabellen er noen ord mer frekvente enn andre, dvs. at noen ord opptrer oftere enn andre. Jeg vil anta at de ordene som har høyest frekvens, vil opptre som forventet, da de ordene som blir brukt oftest, vil ha større sjanse for å ”følge reglene”, i motsetning til de som blir brukt sjeldnere, der russerne antakeligvis vil ha lettere for å ”glemme” den ”riktige” bruken av ordet. De ordene som jeg har funnet flere enn 100 eksempler på i Det russiske nasjonalkorpus, er de mest frekvente ordene. Som vi ser gjelder dette 15 av ordene. 5 av de 15 mest frekvente opptrer som forventet, dvs. 33,33%, og 4 av de 9 minst frekvente opptrer som forventet, dvs. 44,44%.

Av de ordene som opptrer som forventet, har 2 av 7 mer enn 100 treff. (28,6%)

Av de ordene med omtrent lik prosent med og uten attributt har 4 av 5 mer enn 100 treff.

(80%) Av de ordene som ikke opptrer som forventet har 9 av 12 mer enn 100 treff. (75%)

Her er det vanskelig å se noe klart mønster, men jeg kan i alle fall slå fast at hypotesen min om at de mest frekvente ordene ville opptre som forventet, ikke ble verifisert. Det virker heller motsatt, at de ordene som var minst frekvente opptrådte som forventet.

4.5 Konklusjon

Etter å ha analysert de valgfrie ordene mht. avstanden mellom preposisjon og substantiv har jeg ikke klart å komme frem til noen klare sammenhenger mellom fravær/nærvær av attributt og L2-prosent. Av 17 ord er det bare 7 som oppfører seg som forventet mht. min hypotese om at L2-prosenten skulle bli høyere ved fravær av attributt, og lavere ved nærvær av attributt. Det er mulig attributter spiller en rolle, men andre faktorer kan ”overstyre” effekten av attributt. Jeg har forsøkt å ta hensyn til slike faktorer hos noen av ordene som ikke oppførte seg som forventa. Disse faktorene var valg av preposisjon hos *гроб* og *форт*; forekomsten av navn eller substantiv i genitiv etter ordet hos *мыс* og *час*; nærvær av spesielle adjektiv som går igjen, og som dermed utgjør faste uttrykk, slik som ’*великий пост*’. Men selv etter å ha gjort tilleggssøk hos disse ordene, klarte jeg ikke å ”avsløre” noen bestemte faktorer som kunne forklare hvorfor de ikke oppførte seg som forventa.

Dersom adjektivet er en del av et fast uttrykk, vil det ikke ha hemmende effekt på L2, noe tilfellet med ’*великий пост*’ kan tyde på, der vi så en motsatt effekt. Det kan tyde på at dersom en kombinasjon av attributt og substantiv forekommer ofte, blir den å oppfatte nesten som ett ord, og derfor kan en forvente mer L2 ved faste uttrykk.

Jeg fant ikke noen klar sammenheng mellom frekvens og forventet oppførsel. Jeg antok at de mest frekvente ordene ville oppføre seg som forventet, men resultatene mine viste ikke noen klar tendens; overraskende nok er det mulig at effekten av frekvens er motsatt, at de med lav frekvens opptrer oftest som forventet.

Mer forskning er nødvendig for å kaste lys over effekten av attributter og samhandlingen med andre faktorer.

Kapittel 5: Konklusjon

I denne oppgaven har jeg gjennomført en undersøkelse av bruken av L2 i Det russiske nasjonalkorpus. Jeg har forsøkt å finne ut hvilke ord som faktisk brukes i L2 og prøvd å identifisere faktorer som fremmer eller hemmer bruken av L2. For å finne ut av dette har jeg tatt utgangspunkt i de 151 ordene som nevnes i tre sentrale verk (Plungjans artikkel *К семантике русского локатива (второго предложного падежа)* (2002), Švedovas *Русская Грамматика* (1980:488-489) og Isačenkos *Грамматический Строй Русского Языка в Сопоставлении с Словацким* (2003[1965]:120-123).

I 3.2 så vi at faste uttrykk spiller en rolle mht. å forklare bruken av lokativform. Det viste seg å være av stor betydning om ordet opptrer i faste uttrykk eller ikke mht. om det får obligatorisk L2. I 3.3 undersøkte jeg om romlig betydning påvirker valget mellom L1 og L2. Det kom klart frem at romlig betydning fremmer bruken av L2. I 3.4 så jeg på ord som har to typer variasjon. De med "uekte" variasjon har obligatorisk L2 i én betydning, og obligatorisk L1 i en annen betydning. De med "ekte" variasjon bruker begge kasusene i én og samme betydning. Vi så at dette var ord som opptrer ulikt alt etter sammenhengen og betydningen de blir brukt i. Å påstå at de har obligatorisk L2 blir derfor feil, og de er heller ikke valgfrie i ordets rette forstand, ettersom det viste seg å være et fastlagt mønster for når de får L1, og når de får L2.

I 3.5 så jeg nærmere på hvilke ord som har fremgang, og hvilke som har tilbakegang etter 1950. Først og fremst så vi at det ikke er uvanlig at ord får mer L2 for tida etter 1950. Resultatene tydet på at ord med typisk romlig betydning har fremgang. I tillegg har mange ord trykkmønster b eller c, men da jeg fant mange eksempler med disse trykkmønstrene også blant ordene som synker etter 1950, tydet det på at trykkmønster ikke spiller noen avgjørende rolle. I tillegg så vi at avvikende form ikke har noen innvirkning på bruken etter 1950, snarere tvert i mot, da jeg fant flest ord med avvikende form i gruppen med ord som steg etter 1950. Det viste seg vanskelig å se noe klart mønster for hvorfor noen ord får mindre L2 etter 1950 og noen flere. Resultatene mine tydet på at form ikke spiller noen avgjørende rolle, mens vi kanskje har en indikasjon på at betydning har en viss effekt.

I 3.6 forsøkte jeg, vha. korpusresultatene og resultatene av undersøkelsene i 3.2-3.5 å avgjøre hvilket av de tre verkene som er mest presist i sin beskrivelse av hvilke ord som får L2. Først

så jeg på ordene som hevdes å ha obligatorisk L2. De tre forfatterne var ganske samkjørte i sine beskrivelser, men Isačenko traff best, da 81,5% av ordene han nevner faktisk viser seg å ha obligatorisk L2-endelse. De to andre fulgte hakk i hæl, men Plungjan kom dårligst ut av de tre, med 76% rette. De tre verkene viste seg å være forholdsvis presise, men etter å ha blitt sammenlignet med korpus kunne jeg slå fast at de ikke er helt i overensstemmelse med faktisk språkbruk.

Når det gjelder de valgfrie ordene, kom de tre forfatterne litt dårligere ut. Plungjan var den eneste som så vidt kom over 50% rette for ord som har valgfri L2, eller der L2 brukes i enkelte tilfeller. Her må vi ta høyde for at valgfrie ord er vanskeligere å sammenligne, da de tre forfatterne har ulik praksis når det gjelder beskrivelsene av hvilke ord som er valgfri.

I kapittel 4 så jeg nærmere på de ordene som jeg har funnet ut at har valgfri lokativform, og forsøkte å finne ut om avstanden mellom preposisjon og substantiv hadde noe å si for valg av lokativform. Jeg klarte dessverre ikke å finne noen klare sammenhenger mellom fravær/nærvær av attributt og L2%. Av de 17 ordene jeg undersøkte, var det kun 7 som oppførte seg slik jeg hadde forventet mht. hypotesen om at L2-prosenten skulle bli høyere ved fravær av attributt, og lavere ved nærvær av attributt. Jeg prøvde å eliminere noen faktorer som kunne tenkes å ”overstyre” effekten av attributt, uten at det ga noen tydelige resultater. Dog viste undersøkelsen at vi kan forvente mer L2 ved faste uttrykk, da slike kombinasjoner av attributt og substantiv som forekommer ofte nesten blir å oppfatte som ett ord. I tillegg viste det seg - stikk i strid med mine forventninger - at ord med lav frekvens opptrer oftere som forventet enn ord med høy frekvens.

5.1 Implikasjoner for videre forskning

Jeg har i denne oppgaven undersøkt bruken av L2 ved hankjønnsord. For å finne ut av hvordan L2 brukes i moderne russisk har jeg søkt i Det russiske nasjonalkorpus. Selv om det også inneholder transkriberte samtaler, ville det vært interessant å undersøke den faktiske muntlige bruken nærmere, gjennom å intervju og foreta spørreundersøkelser av russere.

Jeg har i denne oppgaven sett på attributters påvirkning av valg av lokativendelse, men kun hos de ordene som i denne undersøkelsen har vist seg å ha valgfri lokativendelse. Her kunne det vært interessant å gått bredere til verks og sett på flere ord, i tillegg til de valgfrie.

Jeg har forsøkt å ta høyde for om valg av preposisjon (в eller на) i enkelte av mine undersøkelser har betydning for valg av lokativendelse, men uten å kunne se noe klart mønster. En grundigere og mer systematisk undersøkelse av valg av preposisjon og sammenhengen med lokativform ville vært interessant.

Jeg har forsøkt å finne ut om L2 blir mer eller mindre brukt i moderne russisk, og det viste seg at begge deler er tilfelle, for ulike ord. Hva dette kan komme av, klarte jeg ikke å finne noe tydelig svar på, bare en antydning om at ordets betydning kan spille en rolle. Her også ville en større undersøkelse vært nyttig, gjerne supplert med data fra dagens muntlige russisk, da skriftlige kilder ikke nødvendigvis gjenspeiler den muntlige bruken.

Litteraturliste

Berkov, V.P./Lunden, Siri Sverdrup/Mathiassen, Terje (2001): *Russisk-Norsk ordbok* Oslo: Kunnskapsforlaget.

Brown, Dunstan (2007): Peripheral functions and overdifferentiation: The Russian second locative, *Russian linguistics* nr 31.1, pp. 61-76.

Christensen, Annie (2000): *Russisk grammatik* Viborg: Akademisk Forlag

Isačenko, A. V. (2003[1965]): *Grammatičeskij stroj russkogo jazyka v sopostavlenii s slovackami*, morfologija 1-2 pp. Moskva : Jazyki slavjanskoj kul'tury.

Jakobson, Roman (1984): *Russian and Slavic Grammar, Studies 1931-1981* Berlin: Mouton Publishers.

Janda, Laura A. (1996): Figure, Ground, and Animacy in Slavic Declension. *Slavic and East European Journal* 40: 2, pp. 325-355.

Mathiassen, Terje (1996): *Russisk grammatikk* Oslo: Universitetsforlaget pp 28-30.

Plungjan, V- A. (2002): K semantike russkogo lokativa ("Vtorogo predložnogo" padeža), *Semiotika i informatika*, Moskva.

Sullivan, William J. (1998): *Space and time in Russian : a description of the locus prepositions of Russian* München: Lincom Europa.

Švedova, N. Ju (red.) (1980): *Russkaja Grammatika* Moskva: Nauka, bind 1, pp 488

Worth, Dean S. (1984): Russian Gen2, Loc2 Revisited, redaktør J.J. van Baak. *Signs of friendship* pp. 295-304 Amsterdam : Rodopi

Det russiske nasjonalkorpus: <http://www.ruscorpora.ru>

